

จุดประกายแห่งปัญญา

พระอาจารย์ทูล ชิปป์ปณโณ

จุดประกาย แห่งปัญญา

พระอาจารย์ทูล ชิปปปณโณ

WAT SAN FRAN

จุดประกายแห่งปัญญา

หนังสือเล่มนี้ จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยวัดป่าบ้านค้อ
วัดชานพรานธัมมาราม ได้เอามาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม และจัดพิมพ์
ใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๖๘

ผู้เขียน พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ

ภาพปก แม่ชีนิชา เทียนเงิน, รุ่งกมล กรรเจียกพงษ์

ผู้จัดทำ วัดชานพรานธัมมาราม

ผู้จัดพิมพ์ มูลนิธิ WSF สะพานบุญ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๘

จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-1-958426-37-1

ขอสงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก หรือพิมพ์ซ้ำเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้
หรือเผยแพร่ทางสื่อทุกชนิดโดยไม่ได้รับอนุญาต

คำปรารภ

หนังสือ “จุดประกายแห่งปัญญา” ที่ท่านจะได้อ่านต่อไปนี้ได้กล่าวถึงเรื่องของพุทธประวัติ ซึ่งมีหลายประเทศที่ได้เรียบเรียงกันเอาไว้ เหมือนกันบ้างไม่เหมือนกันบ้างในบางจุด ข้าพเจ้าจึงได้เรียบเรียงไว้ในอีกเหตุผลหนึ่งเพื่อให้ท่านทั้งหลายได้เข้าใจ ถึงจะมีความแตกต่างกันบ้าง แต่จุดสำคัญคือการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า อุบายธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้น ในตำราที่มีอยู่ยังไม่มี ความชัดเจนเท่าที่ควรว่า พระพุทธเจ้าเอาอะไรมาเป็นอุบายธรรมสอนใจ ท่านทั้งหลายจะได้เข้าใจในหนังสือเล่มนี้ ในจุดสำคัญคือการลอยถาดทองคำ พระองค์ได้เอาถาดทองคำมาเป็นอุบาย น้อมเข้ามาเปรียบเทียบกับใจของพระองค์ นำมาคิดพิจารณาด้วยปัญญา ทำให้พระองค์มีปัญญาเกิดขึ้น ที่เรียกว่า ญาณทัสสนะ รู้จริงเห็นจริงตามความเป็นจริงของโลก และรู้เหตุปัจจัยที่ทำให้มนุษย์เกิดมา นั่นคือความอยากที่ใจไม่อึดพอ จึงเกิดความยินดีผูกพันยึดมั่นในกามคุณทั้งหลายในโลกนี้ เป็นเหตุที่ทำให้มนุษย์เวียนว่ายตายเกิดในภพทั้งสามไม่มีที่สิ้นสุด พระองค์ได้ใช้ปัญญาญาณที่เกิดขึ้นตัดกระแสแห่งความอยากให้หมดไปจากใจ ในจุดนั่นเอง

พระองค์จึงเกิดสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม จึงได้ประกาศในใจว่า แนวทางปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เราได้รู้แล้วด้วยสติ สมาธิ ปัญญา ของตนเอง ไม่มีใครเป็นครูอาจารย์ให้แก่เรา นี่แสดงว่าสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปो การดำริชอบ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติ

ขอให้ท่านทั้งหลายอ่านหนังสือเล่มนี้ โดยใช้สติปัญญาพิจารณาตามเหตุผล ท่านจะได้เข้าใจประวัติของพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งรู้แนวทางและอุปายการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องตรงต่อมรรคผลนิพพาน

พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ

สารบัญ

คำปรารภ.....	(๓)
พุทธประวัติ.....	๑
ชีวิตวัยเด็กและวัยหนุ่ม	๕
เสด็จประพาสกรุงกบิลพัสดุ์	๑๑
พบเทวทูตทั้ง ๔.....	๑๘
เสด็จออกบวช	๒๓
ทรงค้นพบแนวทางตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง.....	๓๐
ปัญญาสอนใจให้มีความรู้รอบ	๓๓
การพิจารณารูปขันธ์	๓๕
เหตุแห่งทุกข์ที่พาให้เกิดในภพทั้งสาม.....	๓๘
ความทุกข์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้.....	๔๔
ปัญญาของพระองค์ได้เกิดขึ้น.....	๔๘
อภิญญาญาณ.....	๕๔
อัสวักขยญาณได้เกิดขึ้น	๕๘
การดูพระอริยเจ้าดูได้ยาก.....	๖๓
สมาธิของพระพุทธเจ้า	๖๗
สัมมาทิฏฐิ เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติ.....	๖๘

ศึกษาประวัติพระอริยเจ้าให้ดี	๗๔
ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ	๘๐
ปัญญาพิจารณาไตรลักษณ์.....	๘๗
อุบายการภาวนาปฏิบัติ	๙๑
ตีความหมายในคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ดี	๙๕
เลือกหัวหน้าโคให้ถูกต้อง	๑๐๒
อภิธรรม	๑๐๔
บทสรุป	๑๐๘
พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ	๑๑๕
ผลงานหนังสือธรรมะ	๑๒๐
ติดต่อสอบถาม.....	๑๒๔

พุทธประวัติ

ประวัติของพระพุทธเจ้า ชาวพุทธทุกประเทศได้อ่านกันอยู่แล้ว จะเหมือนกันบ้างไม่เหมือนกันบ้าง สาเหตุเพราะนักปราชญ์ในยุคนั้นในประเทศนั้น ๆ มีความเห็นที่แตกต่างกัน จึงได้เรียบเรียงไว้อย่างนั้น เมื่อคนรุ่นหลังได้อ่านก็มีความเข้าใจไปตามนั้น ในบางประเทศไม่มีเหตุผลเพียงพอ ในบางประเทศมีเหตุผลน่าเชื่อถือได้ในบางส่วน

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้าพเจ้ามีเวลาข้ามไปประเทศลาว ได้ไปพักปฏิบัติอยู่ที่วัดดงนาโชน ข้าพเจ้าชอบการศึกษาหาความรู้ ได้เห็นตู้พระไตรปิฎกเก่า ๆ อยู่ตู้หนึ่ง เป็นหนังสือโบราณ เป็นตัวหนังสือลาวห่อด้วยผ้าอย่างดี มีอยู่จำนวนมาก เมื่อแก้ห่อผ้าออกอ่านดูก็รู้ว่าเป็นหนังสือพุทธประวัติ ข้าพเจ้ามีความสนใจอยากจะรู้ว่าพุทธประวัติของประเทศลาวจะมี

ความแตกต่างจากประเทศไทยอย่างไร มีหลายเรื่องที่เหมือนกับของประเทศไทย และมีหลายเรื่องที่มีความแตกต่างกัน ความแตกต่างหลาย ๆ เรื่องจะไม่นำมาเขียนไว้ในหนังสือนี้

จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ข้าพเจ้าได้มีเวลาไปหลวงพระบางเพื่อจะไปค้นหาหนังสือพุทธประวัติรุ่นเก่า ๆ มาอ่าน แต่ก็หาไม่ได้ จึงถามพระผู้ใหญ่หลายท่านไปว่าหนังสือพุทธประวัติรุ่นเก่า ๆ มีอยู่ที่ไหน ท่านเหล่านั้นได้บอกว่าหนังสือรุ่นเก่า ๆ ทั้งหมดในพระไตรปิฎก เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะปกครองได้อาหนังสือเหล่านี้ไปทำลายหมดแล้ว ที่มีอ่านกันในปัจจุบันนี้เป็นหนังสือพุทธประวัติของประเทศไทย แต่ได้นำมาเขียนเป็นตัวหนังสือลาวพอให้ได้อ่านกันเท่านั้น

หลังจากได้อ่านพุทธประวัติของประเทศลาวในครั้งนั้น ข้าพเจ้าจดจำได้เป็นอย่างดีเพราะมีเหตุผลน่าเชื่อถือ ข้าพเจ้าจะได้นำบางเรื่องที่เห็นว่ามีสำคัญมาอธิบายให้ท่านผู้อ่านได้รับทราบ ขอตัดตอนมาเริ่มเขียนในเรื่องเจ้าชายสิทธัตถะออกบวช เรื่องนี้มีความแตกต่างกันกับพุทธประวัติของประเทศไทยอยู่บ้าง คิดว่าท่านผู้รู้จะได้รับรู้ด้วยเหตุและ

ผล เพราะชาวพุทธทั้งหลายแต่ละประเทศได้เขียนเอาไว้มีความแตกต่างกันอยู่แล้ว ใครเขียนได้ดี มีเหตุผลน่าเชื่อถือ ก็ควรสนใจเอาไว้

เมื่อพระพุทธองค์ทรงมีพระชนม์อยู่ พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ในอนาคตต่อไปภายภาคหน้าโน้น ในหมู่พุทธบริษัท จะมีความเห็นที่แตกต่างกัน การเขียนหลักธรรมคำสอนของเราตลาคตจะมีการผิดเพี้ยนไป จะทำให้ชาวพุทธในยุคนั้นมีความเข้าใจผิดไปจากคำสอนของเราตลาคตเป็นอย่างมาก ผู้ปฏิบัติในยุคนั้นจะเกิดความสับสน การเริ่มต้นในการปฏิบัติจะไม่เป็นไปตามหลักเดิมที่เราตลาคตได้ตรัสเอาไว้ ดังปรากฏในหนังสือ “กาลามสูตร” เรื่องของความเชื่อมีอยู่ ๑๐ ข้อด้วยกัน ๑ ใน ๑๐ ข้อ พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “อย่าฟังเชื่อตามตำราหรือคัมภีร์” นี้หมายความว่าพระองค์ให้ใช้ดุลยพินิจคิดพิจารณาให้รู้ว่าธรรมะนี้มีเหตุผลพอเชื่อถือได้เพียงใด เมื่อมีความเข้าใจในเหตุผลดีแล้ว จึงค่อยตัดสินใจเชื่อในภายหลังถึงจะมีคำเขียนประกอบไว้ว่านี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า อยู่ก็ตาม นั่นเพียงเป็นคำของผู้เขียนยกขึ้นมาอ้างอิงไว้เท่านั้น ผู้อ่านต้องสังเกตดูให้ดีเพื่อไม่ให้มีปัญหาเกิดขึ้นภายหลัง

สำหรับในตอนเจ้าชายสิทธัตถะทรงออกบวช เรื่องราวจะเป็นอย่างไร ขอให้ผู้อ่านพิจารณาดูในเหตุผลว่าพอเชื่อถือได้หรือไม่ ข้าพเจ้าจะได้อธิบายตามที่ได้ศึกษามาจากประเทศลาว ซึ่งจะมีความแตกต่างกันกับประเทศไทยอยู่บ้าง ขอให้นักปราชญ์เจ้าทั้งหลายได้พิจารณาในเหตุผล ในบางเรื่องจะเหมือนกันกับของประเทศไทย แต่ในบางเรื่องจะไม่เหมือนกัน ตรงไหนที่ไม่เหมือนกัน ตรงนั้นเป็นพุทธประวัติของประเทศลาว ขอให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจตามนี้ เพื่อที่จะได้เปรียบเทียบกันในเหตุผล

ชีวิตวัยเด็กและวัยหนุ่ม

ตามประวัติในสมัยครั้งนั้น เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีอายุ ๕ วัน ได้รับคำทำนายจากพราหมณ์ทั้ง ๘ คน มีพราหมณ์ ๗ คน ได้ทำนายว่า “เจ้าชายสิทธัตถะ ถ้าได้ครองราชย์จะได้เป็นพระบรมจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่ ปกครองประชากรราษฎร์ทุกหัวเมือง จะมีมหาชนให้ความเคารพเชื่อถือ กิตติศัพท์เกียรติคุณจะเลื่องลือแผ่ไพศาลไปทุกถิ่นเขตแดน เจ้าพระยาทุกหัวเมืองจะขึ้นต่อพระบรมจักรพรรดินี้ทั้งหมด ถ้าได้ออกบวชจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ในภพทั้ง ๓ จะนำธรรมะมาอบรมสั่งสอนประชาชนให้ได้หลุดพ้นเป็นพระอริยเจ้าเข้าสู่พระนิพพานเป็นจำนวนมาก” พราหมณ์ทั้ง ๗ คนได้ทำนายในลักษณะนี้เหมือนกัน และยืนยันว่าเจ้าชายสิทธัตถะต้องเป็นไปในลักษณะนี้อย่างแน่นอน แต่มีพราหมณ์หนุ่มอีกท่าน

หนึ่งชื่อว่า โกณฑัญญพราหมณ์ เป็นคนที่ ๘ ได้ดูมหาปุริสลักษณะของเจ้าชายสิทธัตถะทั้งหมดแล้ว ได้ยกมือขึ้นชี้นิ้วเดียวแล้วพูดขึ้นว่า “เจ้าชายสิทธัตถะจะไม่ได้ครองราชย์ จะเสด็จออกบวชและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเท่านั้น”

พระเจ้าสุทโธทนะเมื่อได้รับรู้คำทำนายจากพราหมณ์ทั้ง ๘ คนแล้ว มีความไม่สบายพระทัย เพราะได้ตั้งความหวังเอาไว้ว่าจะให้พระราชโอรสสืบทอดพระราชวงศ์ต่อไป ในช่วงต่อมาเมื่อพระราชโอรสเจริญวัย ได้ส่งไปเรียนหนังสือที่กรุงตักศิลา กับครูวิศวามิตร เมื่อศึกษาจบไตรเพทและวิชาสำหรับกษัตริย์ ๑๘ ศาสตร์ ก็เสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ ในวัยนี้มีอายุ ๑๖ ปี เริ่มเป็นวัยหนุ่ม พระราชาบิดามีความกังวลพระทัยเป็นอย่างยิ่ง มีพระดำริในคำทำนายของโกณฑัญญพราหมณ์อยู่เสมอว่า เจ้าชายสิทธัตถะจะไม่ได้ครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ เป็นพระบรมจักรพรรดิแต่อย่างใด ในพระราชหฤทัย ดำริหาวิธีวางแผนเพื่อจะให้เจ้าชายสิทธัตถะมีความลุ่มหลงในโลภียวิสัยนี้ให้ได้ ในที่สุดทรงดำริว่า ด้วยนิสัยวัยหนุ่ม ถ้ามีหญิงสาวสวยงามมาอยู่ใกล้ชิด ความคิดที่จะออกบวชนั้นจะ

หมดไปจากใจ เมื่อคำรีย่างนี้แล้ว จึงได้สร้างพระราชวังขึ้นมา แล้วจัดหาสาววัยรุ่นที่สวยงามมาปรนนิบัติตลอดทั้งวันทั้งคืน มีมหรสพเต็มรั้วร้องตีตีสตีไปด้วยเครื่องบรรเลงนานาชนิด มีความสนุกสนานร่าเริงตลอดทั้งวันคืน จัดหาสาวสวยมาเป็นสนมรับใช้หกหมื่นนาง เจ้าชายสิทธัตถะในวัยนี้มีความสุขตามโลกีย์วิสัยในทางโลกอยู่บ้าง นี่เป็นแผนการของพระราชบิดาหาวิธีผูกมัดใจของเจ้าชายสิทธัตถะ เพื่อให้เกิดความหลงระเหิงอยู่ในกามคุณที่ทางโลกมีต่อกัน และได้สร้างปราสาท ๓ หลังให้พักผ่อนในช่วงฤดูกาลต่าง ๆ คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว แผนการทั้งหมดนี้พระราชบิดาจัดการให้ทั้งหมด เจ้าชายสิทธัตถะในขณะนี้ยังไม่รู้ตัวว่าพระราชบิดาหลอกพระองค์

จากนั้นพระราชบิดาก็ได้จัดพิธีอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธราพิมพา พระราชบิดาตั้งความหวังไว้ว่าอีกเวลาไม่นานก็จะมีทายาทเกิดขึ้น คำริว่าเจ้าชายสิทธัตถะจะมีความลุ่มหลงในพระนางยโสธราและพระราชโอรสที่เกิดร่วมกัน ดังคำว่า “ปุตุโต คีเว บุตรบ่วงหนึ่งเกี่ยวพันคอ ธนํ ปาเท ทรพฺยสมบัตติ ผูกบาทาคลอเหนียวไว้ ภริยา หตฺเถ ภรรยาเยี่ยงอย่างปอ รึงรัดมีอนา สามบ่วงนี้ ใครแก้ได้ จึงจะพ้นสงสาร”

พระราชบิดาดำริและเชื่อว่า ๓ บ່วงนี้จะผูกมัดเจ้าชาย สิทธิธัตถะได้แน่ แต่ละคืนวันก็จะมีความสุขอยู่ในทางโลกจน ลืมตัว พระราชบิดาวางแผนให้สร้างกำแพงวังที่แน่นหนาแข็งแรง มีประตูเข้าออก ๔ ประตู ประตูแต่ละช่องมีบานประตู ปิดเปิดไว้ ๓ ชั้น ประตูแต่ละบานใช้กำลัง ๘ บุรุษจึงจะเปิด ปิดได้ ทหารเวรยามรักษาประตูแต่ละช่อง ๆ ละ ๒๐๐ นาย ทหารทั้งหมดนี้เป็นทหารของพระราชบิดาส่งมารักษาพระราชวัง และเจ้าชายสิทธิธัตถะโดยเฉพาะ มีคำสั่งอย่างเด็ดขาดว่าประตู ไหนให้เจ้าชายสิทธิธัตถะเสด็จออกไปได้โดยลำพัง ทหารใน ประตูนั้นต้องหัวขาดทั้งหมด เว้นเฉพาะจะได้รับสั่งจากพระเจ้า สุธโธทนะ พระราชบิดาเพียงผู้เดียวเท่านั้น ฉะนั้น หมู่ทหาร ต้องอยู่เวรยามกัน ๒๔ ชั่วโมง การใช้แผนการอย่างนี้เพื่อไม่ให้เจ้าชายสิทธิธัตถะออกไปนอกพระราชวังนั่นเอง หรือจะเรียกว่าคุกริวไอพี้ก็ไม่ผิด ถ้าเป็นไปตามแผนนี้ เจ้าชายสิทธิธัตถะ ก็จะไม่ได้ออกบวชแต่อย่างใด เมื่อวัยของพระราชบิดา ชราลง เจ้าชายสิทธิธัตถะก็จะได้ขึ้นครองราชย์ต่อไป

ในเหตุการณ์อย่างนี้ เจ้าชายสิทธิธัตถะไม่รู้ตัวว่าพระราช บิดามีแผนการทำอะไร ในช่วงนี้ยังไม่มีเหตุปัจจัยที่จะบอกให้

รู้ว่าจะได้ออกบวชด้วยวิธีใด หลายปีต่อมาพระนางยโสธราได้ให้กำเนิดพระราชโอรส มีนามว่า ราหุล ในเหตุการณ์จากนี้ไปให้ท่านผู้อ่านตั้งใจอ่านให้ดี ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างมีเหตุผล เพราะเป็นพุทธประวัติของประเทศลาว

พุทธประวัติของประเทศลาวที่ข้าพเจ้าจะได้อธิบายต่อไปนี้ จะมีความแตกต่างจากประเทศไทยอยู่บ้าง ในบางจุดก็เหมือนกัน ข้าพเจ้าจะได้อธิบายควบคู่กันไป เพื่อให้เรื่องมีความสมบูรณ์พร้อมด้วยเหตุและผล เมื่อพระราชบิดาหาวิธีป้องกันไม่ให้เจ้าชายสิทธัตถะได้ออกบวช โดยวิธีสร้างพระราชวังกักขัง ถ่วงเวลาเพื่อไม่ให้ออกบวช ให้ท่านทั้งหลายอ่านให้ดี จะรู้เหตุปัจจัยที่เจ้าชายสิทธัตถะจะได้ออกบวชในครั้งนี้ ที่ผ่านมาเจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จไปเข้าเฝ้าพระราชบิดาอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง ก่อนเสด็จไปเข้าเฝ้าพระราชบิดาแต่ละครั้ง พระองค์มีสาสน์ให้มหาดเล็กรักษาพระองค์แจ้งความประสงค์เพื่อเสด็จเข้าเฝ้า ให้พระราชบิดารู้ล่วงหน้าทุกครั้ง เมื่อพระราชบิดาอนุญาตจึงได้เสด็จให้เข้าเฝ้าตามเวลาที่กำหนดเอาไว้ การเสด็จไปเข้าเฝ้าพระราชบิดาทุกครั้ง เป็นคณะใหญ่ บ้างน้อยบ้าง เฉพาะพระนางยโสธราพินิจจะตามเสด็จด้วย

ทุกครั้ง พระราชบิดาก็มีสาสน์รับสั่งให้ทหารที่รักษาเวรยามให้ทราบว่าเป็นเจ้าชายสิทธัตถะจะได้เสด็จเข้าเฝ้าพระราชบิดา ถ้าไม่มีสาสน์ของพระราชบิดา ทหารผู้รักษาเวรยามจะไม่เปิดประตูให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกจากพระราชวังได้โดยลำพัง เพราะกลัวเจ้าชายสิทธัตถะจะหนีไปบวช จึงใช้พระราชอำนาจข้อบังคับเป็นกฎเกณฑ์อย่างนี้ตลอดมา

เสด็จประพาสกรุงกบิลพัสดุ์

ครั้นเมื่อเจ้าชายสีหัตถะอายุย่างเข้า ๒๙ ปี ในช่วงนี้เอง บุกุญบาร์มีทีได้บำเพ็ญมาพร้อมทั้งความปรารถนาเป็นพระพุทธรูปเจ้าก็มาบรรจบกันพอดี ในวันหนึ่งเจ้าชายสีหัตถะได้เสด็จเข้าเฝ้าพระราชบิดา เพื่อขออนุญาตเสด็จประพาสชมกรุงกบิลพัสดุ์ว่ามีความเป็นอยู่อย่างไร นับแต่พระราชสมภพมา ยังไม่ได้เห็นกรุงกบิลพัสดุ์เลย ในขณะที่นั้นพระราชบิดาไม่สบายพระทัย เพราะกลัวเจ้าชายสีหัตถะจะได้ทอดพระเนตรเห็นในสิ่งที่ไม่สวยงาม อาจเกิดความเบื่อหน่ายในสิ่งนั้น ๆ จะทำให้จิตเกิดความพลิกผันไปในทางออกบวชได้ พระราชบิดาจึงได้ตรัสแก่เจ้าชายว่า “เจ้าชายสีหัตถะเอ๋ย การเสด็จประพาสกรุงกบิลพัสดุ์ในครั้งนี้พระราชบิดายังไม่พร้อม อีกระยะหนึ่งเมื่อพร้อมแล้ว พระราชบิดาจะส่งสาสน์ให้รู้ในภาย

หลัง” เจ้าชายสิทธัตถะและพระนางยโสธราพิมพาพร้อมด้วย
คณะก็ได้เสด็จกลับพระราชวัง

ในช่วงนี้พระเจ้าสุทโธทนะทรงมีความวิตกกังวลพระทัย
อย่างหนัก เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะมีความประสงค์เสด็จประพาส
กรุงกบิลพัสดุ์ ถ้าจะทรงห้ามไม่ให้เสด็จก็จะมีปัญหาตามมา
ในภายหลัง จึงได้ตรัสออกไปเพื่อถ่วงเวลาเอาไว้ จากนั้น
พระเจ้าสุทโธทนะก็ได้เรียกปุโรหิตราชาจารย์และมหาอำมาตย์
ให้เข้าเฝ้า ได้เล่าเรื่องที่เจ้าชายสิทธัตถะขอเสด็จประพาส
พระนครกรุงกบิลพัสดุ์ให้ร่วมกันปรึกษาหารือว่าเห็นสมควร
เป็นอย่างไร ทุกท่านเห็นสมควรที่จะให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จ
ประพาสได้ เพราะเจ้าชายสิทธัตถะมีอายุเจริญวัยมาถึงปานนี้
มีพระชานาและพระราชโอรส พร้อมด้วยพระราชวังที่มีความ
สุขสบาย ผูกพันอยู่ในลาภ ยศ สรรเสริญ และมีความสุขอยู่
ในกามคุณอย่างสมบูรณ์เต็มที คงไม่คิดจะออกบวชแต่อย่าง
ใด ทุกท่านจึงลงมติเห็นสมควรให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จ
ประพาสกรุงกบิลพัสดุ์ได้

จากนั้นพระเจ้าสุทโธทนะก็ได้ปรึกษาปุโรหิตราชาจารย์
และมหาอำมาตย์ทั้งหลายว่า จะให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จ

ประพาสอย่างไร เส้นทางที่จะเสด็จทำอย่างไรจึงจะเหมาะสม
 ทุกท่านให้ความเห็นว่า เส้นทางที่จะเสด็จนั้นต้องปรับปรุงให้
 มีความสวยงาม ปลูกดอกไม้ นานาชนิด ตามริมทางประดับ
 ประดาด้วยธงทิวโบกไสวในทุกพื้นที่ เพราะจะมีผู้ตามเสด็จ
 เป็นจำนวนมาก จากนั้นจึงประกาศให้ประชาชนทุกหัวเมือง
 ในขอบเขตกรุงกบิลพัสดุ์ได้รับทราบ และให้มาร่วมกันทำถนน
 เพื่อที่จะให้เจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จพระราชดำเนินโดยพร้อม
 เปรียงกัน ประชาชนทุกพื้นที่ได้ทราบข่าวก็พากันหลั่งไหลมา
 จากทุกแห่งหน ทุกคนมีความยินดีพอใจมาก จึงร่วมแรงร่วมใจ
 กันทำเส้นทางพระราชดำเนินได้สำเร็จอย่างรวดเร็วและสวยงาม

ได้มีการจัดระเบียบการเฝ้ารับเสด็จตามชาติ ชั้น วรรณะ
 ให้เหมาะสม กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ให้มีความเป็น
 ระเบียบเรียบร้อย เฉพาะคนแก่ คนเจ็บป่วย ได้จัดสถานที่รับ
 เสด็จไว้ต่างหาก ทำเป็นอุโมงค์ก่อด้วยก้อนอิฐให้มีช่องมอง
 ให้ทุกคนอยู่ในอุโมงค์นั้นได้มองเห็นเจ้าชายสิทธัตถะ พระนาง
 ยโสธราพิมพา พระราหุล และคณะที่ตามเสด็จได้อย่างทั่ว
 ถึงกัน เมื่อทุกอย่างมีความเรียบร้อยสมบูรณ์ทั้งหมดแล้ว
 พระเจ้าสุทโธทนะจึงได้มีพระราชสาส์นถึงเจ้าชายสิทธัตถะ

ราชกุมารให้รับทราบถึงกำหนดวันเสด็จประพาสกรุงกบิลพัสดุ์ ให้เจ้าชายสิทธัตถะ พระนางยโสธราพิมพา พระราหุล พร้อมด้วยบริวารติดตามเสด็จได้ตามวันเวลาดังกล่าว และได้ประกาศอย่างเป็นทางการให้มหาชนทั้งหลายได้รับทราบโดยทั่วถึงกัน ในวันอย่างนี้จะมิอะไรเกิดขึ้นกับเจ้าชายสิทธัตถะ ขอทุกท่านจงตั้งใจอ่าน จะได้รู้จุดเริ่มต้นในการออกบวชของเจ้าชายสิทธัตถะ ณ บัดนี้

เมื่อถึงวันดังกล่าว หมู่มหาชนที่มารับเสด็จมีด้ามัวดินมาจากทุกท้องถิ่นเขตแดน เจ้าหน้าที่ตำรวจทหารได้จัดระเบียบการรับเสด็จอย่างเต็มที่ และทำตามกฎกติกาตามพระราชบัญชาของพระเจ้าสุทโธทนะที่ออกกระเปียบไว้ทุกประการ สำหรับคนแก่ คนเจ็บป่วย กำลังไม่ดี ถ้าต้องมาเดินเปียดเสียดกับหมู่คนจำนวนมาก อาจเสียชีวิตได้ เหตุนั้นจึงจัดที่อยู่ให้เป็นกรณีพิเศษ นับแต่เจ้าชายสิทธัตถะพระราชสมภพ มหาชนทั้งหลายไม่เคยได้ยลโฉมพระพักตร์ของเจ้าชายสิทธัตถะและพระนางยโสธราพิมพาเลย ทุกคนจึงอดคอยเส้นทางที่เสด็จพระราชดำเนินแทบไม่กะพริบตา เมื่อถึงเวลา เจ้าชายสิทธัตถะ พระนางยโสธราพิมพา พระราหุล ก็เสด็จประทับ

รถม้าที่ประดับประดาด้วยดอกไม้ของหอมอย่างสวยงาม มีทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์พร้อมด้วยนางสนมกำนัลติดตามเป็นจำนวนมาก เป็นขบวนเสด็จที่มีความสวยงามยิ่งนัก มหาชนพากันพนมมือและกล่าวคำว่า “สาธุ ๆ” พร้อมกัน ดังกระหึ่มไม่ขาดเสียง เป็นประวัติกาลที่ยิ่งใหญ่ในชีวิตของหมู่มหาชนในสมัยครั้งนั้น ขบวนเสด็จผ่านไปทีตรงไหน มหาชนก็พนมมือกล่าวคำว่า “สาธุ ๆ” พร้อมกัน

เข้าถึงจุดที่สำคัญแล้ว หมู่มหาชนคนแก่คนเจ็บป่วยจำนวนมากที่อยู่ในอุโมงค์ มีความแออัดกัน ช่องอิฐที่มีอยู่ก็ไม่พอเพียง จึงได้แย่งกันดู ต่างคนก็อยากจะดู จึงดึงกันไปดึงกันมา ผู้มีกำลังน้อยเพราะวัยแก่และผู้เจ็บป่วยที่มีกำลังน้อยอยู่แล้ว ก็อยากจะดูเหมือนคนอื่นเขา ก็ปีนตัวคนอื่นขึ้นเพื่อจะดู เมื่อกำลังไม่พอก็ล้ม จึงกลายเป็นบันไดให้คนอื่นได้เหยียบขึ้นเพื่อจะดู คนนั้นเหยียบบ้าง คนนี้เหยียบบ้าง คนแก่คนเจ็บป่วยอยู่แล้วก็ได้ตายเป็นจำนวนมาก เพราะคนอื่นเหยียบย่ำไปมานั่นเอง ผู้ที่มีกำลังอยู่ก็ปีนตัวผู้อื่นขึ้นไปเพื่อจะได้ดู ผู้ดูอยู่ก่อนก็ไม่ยอมถอยออกมาให้ผู้อื่นดูบ้าง จึงมีเสียงร้องตะโกนใส่กันดังสนั่นเลยทีเดียว และเสียงนั้นได้เล็ดลอดออกมาจาก

ช่องในอุโมงค์นั้น มีเสียงดังออกมาว่า “ขอคุณด้วย ๆ” เสียงที่ว่า “สาธุ ๆ” และเสียง “ขอคุณด้วย ๆ” ประสานกันดังสนั่นหวั่นไหว

เหมือนกับเทพบันดาลเสียง “ขอคุณด้วย ๆ” ได้กระทบพระกรรมของเจ้าชายสิทธัตถะอย่างเต็มที่ เสียงนี้ไม่หลุดหายไปไหนเลย เจ้าชายสิทธัตถะไม่ทราบว่าเป็นเสียง “ขอคุณด้วย ๆ” เป็นเสียงใคร เขาขอคุณอะไร พระองค์จึงได้ตรัสถามนายฉันทน์ไปว่า “นี่นายฉันทน์ เสียงที่เราได้ยินในขณะนี้ว่า ขอคุณด้วย ๆ เป็นเสียงใคร เขาอยากคุณอะไร” นายฉันทน์ได้กราบทูลว่า “เสียงนี้เป็นเสียงของหมู่คนแก่ คนเจ็บป่วย ที่ตำรวจทหารได้จัดให้ไปอยู่ในอุโมงค์ ทุกคนอยากจะชมพระพักตร์ของพระองค์ มีคนเป็นจำนวนมากแออัดกันอยู่ในที่แห่งนั้น แต่ช่องที่จะดูไม่พอเพียง จึงได้ตะโกนร้องว่า “ขอคุณด้วย ๆ พระเจ้าข้า” เจ้าชายสิทธัตถะได้ยินนายฉันทน์ทูลอย่างนั้น จึงดำริและพูดต่อนายฉันทน์ว่า “นี่นายฉันทน์ เราเสด็จในครั้งนี่เพื่อจะดูกรุงกบิลพัสดุ์และเพื่อให้หมู่มหาชนได้ดูเรา”

เจ้าชายสิทธัตถะจึงสั่งให้ตำรวจทหารที่รักษาความปลอดภัยอยู่นั้น ขอแหวกทางในหมู่มหาชนพอให้เป็นช่องทาง

เสด็จพระราชดำเนินเข้าไปได้ แล้วตรัสว่า “เราจะเข้าไปในอุโมงค์นั้น เรามาในครั้งนี้ก็เพื่อให้มหาชนทุกคนได้ดูเราอย่างทั่วถึง ไม่ควรปิดกั้นคนกลุ่มนั้นไว้เลย” จากนั้นเจ้าชายสิทธัตถะกับนายฉันทน์ก็ได้เข้าไปในอุโมงค์นั้น เมื่อเสด็จเข้าไปในอุโมงค์ พระองค์ได้ตกตะลึง เกิดความสลดสังเวชในพระทัย เกิดความสงสารต่อคนทั้งหลายในขณะนั้น ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย และคนตายอยู่ในที่แห่งเดียวกัน

พบเทวทูตทั้ง ๔

ในช่วงขณะนั้น พระวิษณุกรรมเทพบุตรได้รับสั่งจาก พระอินทร์ให้มาแปลงร่างเป็นนักบวชนั่งสมาธิในที่มูมหนึ่ง ให้ เจ้าชายสิทธัตถะทอดพระเนตรเห็นได้อย่างชัดเจน เพศนักบวช นี้จะปรากฏให้เห็นเฉพาะเจ้าชายสิทธัตถะเพียงพระองค์เดียว เท่านั้น เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรเห็น คนแก่ คนเจ็บป่วย คนตาย และนักบวช อยู่ในที่แห่งเดียวกัน ที่เรียกว่าเทวทูต ทั้ง ๔ ก็เพราะเหตุเป็นอย่างนี้ และแม้พระองค์จะทอดพระเนตร เห็นเทวทูตทั้ง ๔ อย่างนี้แล้ว แต่ด้วยท่าทีของกษัตริย์ย่อมจะ ไม่แสดงออกับกิริยาออกมาทางพระวรกายให้ประชาชนได้เห็น เมื่อเสด็จกลับมาประทับยังราชรถ พระองค์ก็คงมีพระ พักตร์ที่นิ่งเฉยเป็นปกติ เพื่อไม่ให้พระนางยโสธราพิมพาและ มหาตเลีกรักษาพระองค์ได้รู้ว่ามิอะไรมีเกิดขึ้น แต่ในพระทัย

กลับมีความรู้สึกเป็นนิมิตติดตาติดใจอยู่ตลอดเวลา และทรงตำริว่าตลอดชีวิตที่พระองค์ได้เกิดมา ไม่เคยใช้พระปัญญาพิจารณาในเรื่องคนแก่ คนเจ็บป่วย คนตาย มาก่อนเลย แต่ละคืนวันมีแต่พระตำริเปลิดเปลินไปตามอารมณ์ที่มีความสนุกสนานในทางโลกีย์วิสัยอยู่ตลอดเวลา

เมื่อเสด็จถึงพระราชวังแล้ว ก็เก็บอารมณ์และเก็บอาการไม่แสดงพระพักตร์ให้พระนางยโสธราพิมพาได้รู้ แต่มีความผิดปกต้อยู่อย่างหนึ่ง คือไม่ทรงมาทอดพระเนตรในหมู่นางสนมกรรมวังถวายการเสดงเต้นรำ ดิดสีตีเป่าอันไพเราะเหมือนครั้งก่อนมา แต่ก็ไม่คิดอะไร เพียงคิดว่าพระองค์ทรงเหนื่อยพระทัยและพระวรกาย ต้องการบรรทมพักผ่อนเท่านั้น ไม่ค่อยพูดจाराเริงและแยมพระสรวลเหมือนในครั้งก่อน พระนางยโสธราพิมพาและนางสนมกำนัลก็ไมรู้ว่ามีเหตุอันใดเกิดขึ้น แต่ผิดสังเกตอีกอย่างหนึ่ง คือเมื่อพระองค์ทรงตื่นจากพระบรรทมแล้ว จะเสด็จพระราชดำเนินไปมาในพระราชวังเป็นนิสัย ในช่วงนี้เองพระองค์ได้ทรงตำริใช้ปัญญาคຸຸນคิดในภาพที่ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย คนตาย มาเป็นอารมณ์ แต่ก่อนมาพระองค์ก็เคยเห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย คนตายมา

ก่อนแล้ว ก็ถือเป็นเรื่องธรรมดา จึงไม่ได้ตำริแต่อย่างไร แต่ครั้งนี้พระองค์อดตำริในเรื่องเหล่านี้ไม่ได้ พระปัญญาได้ตำริพิจารณาในเรื่องที่ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย คนตาย อยู่ตลอดเวลา ก็รู้ว่าคุณคนเกิดมาต้องมาแก่เจ็บตายเป็นปกติวิสัย พระองค์ได้ทรงพระตำริพิจารณาลึกเข้าไปอีกว่า จะมีวิธีใดหรือไม่ที่จะทำให้คนไม่เกิดแก่เจ็บตายอีกต่อไป ต้องมีช่องทางที่สามารถแก้กันได้ เปรียบได้ว่า เมื่อมีกลางวันต้องมีกลางคืน เมื่อมีหนาวก็ต้องมีร้อน เป็นสิ่งที่แก้กันได้ เรื่องการเกิดแก่เจ็บตายก็ต้องมีวิธีแก้ได้เช่นกัน พระองค์มีพระตำริพิจารณาด้วยพระปัญญาเป็นอย่างมากทีเดียว

เมื่อพระองค์ใช้พระปัญญาดำริพิจารณาลึกลงไปอีกว่า การที่มนุษย์ทั้งหลายได้เกิดมา มีเหตุอันใดทำให้มนุษย์เกิด ในจุดนี้เองพระองค์หาคำตอบไม่ได้ว่ามีเหตุอันใดมนุษย์จึงได้เกิดมา พระองค์ตำริพิจารณาค้นเท่าไรก็ไม่ได้คำตอบ ในช่วงขณะนั้นเองพระองค์ดำริได้ว่า ในขณะที่พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ และคนตาย พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นนักบวชนั่งสมาธิดูท่าที่มีความสงบ ถ้าเราได้เป็นนักบวชเช่นนั้นอยู่ในที่สงบสงัด อาจจะมีเหตุปัจจัยที่ทำให้

มนุษย์มาเกิดได้ ดังนั้นพระองค์จึงมีความดำริคิดอยากออกบวช
เป็นกำลัง และดำริหาวิธีที่จะออกบวชให้ได้

ในคืนนั้นเป็นเวลาตีกองสด พระจันทร์เต็มดวงแสงเฉิด
ฉายสว่างจ้า มีสายลมพัดไปมาอ่อน ๆ ใบไม้โบยบิน ไม้ดอกไม้
ประดับในพระราชวังปลิวไปมาเป็นระยะ ๆ อากาศมีความ
หนาวเย็นเยือก น้ำหมอกถูกสายลมพัดมาเป็นช่วง ๆ ดวงดาว
ในท้องฟ้ามีความสว่างแจ่มใส แสงจันทร์กระทบไฟกระพริบ
ระยับไปมา น้ำค้างตกเป็นหยดหยาดจากใบไม้เป็นพัก ๆ
จิ้งหรีดและเรไรส่งเสียงอ้อออิงสอดคล้องประสานเสียงกัน
เป็นจังหวะ ๆ ใบไม้ในแนวป่าโบกไสวไปมา บรรยากาศใน
พระราชวังมีความวังเวงยิ่งนัก ในเวลาอันตีกองสด พระนาง
ยโสธราพิมพา พระราหุลบรรทมอยู่ในปราสาท แสงไฟในห้อง
บรรทมสว่างพอสลัว พระนางกอดพระราหุลไว้ในทรวงอกอัน
แนบนิ่ง ไม่รู้ต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในคืนนี้เลย เจ้าชาย
สิทธัตถะเสด็จพระราชดำเนินไปเช้า ๆ ยังห้องบรรทมของ
พระนางยโสธราพิมพา พระองค์เอื้อมพระหัตถ์ไปแย้มเปิด
ประตูเบา ๆ ทอดพระเนตรไปที่บรรทม เห็นพระนางยโสธรา
และพระราหุลบรรทมหลับสนิท จึงรำพึงในพระทัยเพื่อสั่งลา
พระนางยโสธราและราหุลเป็นครั้งสุดท้าย

“ยโสธรา ราหุลเอ๋ย ในคีนนี้พี่ขอลา ที่ผ่านมาระหว่างเราทั้งสอง ได้บรรทมเคียงคู่อุ่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เคยมีเรื่องชุ่นเคื่องในพระทัยแม้แต่น้อย น้องไม่มีความผิดที่ทำให้พี่ไม่สบายพระทัย ในคีนนี้พี่จะได้จากพระนางไปเพื่อออกบวช ถ้าพี่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้า จะมาเยี่ยมน้องยา ถ้าไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้า พี่ขอลาตายก่อน พิมพา ราหุล ลูกน้อยอ่อน พี่ขอจรจากแล้วในคีนนี้ไม่กลับมา พี่ขอลาแล้วน้องเอ๋ย”

เสด็จออกบวช

จากนั้นเจ้าชายสิทธัตถะได้เดินออกไปอย่างช้า ๆ ก้าว
ขาแต่ละครั้งก็อ่อนแรง ทรงเห็นพระพักตร์มาตุแสงไฟในห้อง
บรรทมของพระนางยโสธราและพระราหุลด้วยความอาลัย
เห็นเป็นแสงระยิบระยับ ก็ยังมีความสงสารต่อพระนางยโสธรา
และพระราหุลยิ่งนัก ทอดลมหายใจยาว ๆ เป็นช่วง ๆ น้ำตา
ซึมคลอ แสบจะก้าวเดินต่อไปไม่ได้ จากนั้นได้เดินออกไปหา
นายฉันทน์ เรียกหานายฉันทน์ด้วยน้ำเสียงที่แผ่วเบาว่า “นาย
ฉันทน์ ๆ ตื่นขึ้น เรามีธุระที่จะไปในคืนนี้อย่างรีบด่วน รีบใส่
อานม้ากัณฐกะ พาเราออกไปจากพระราชวังเดี๋ยวนี้” นาย
ฉันทน์ตื่นนอนขึ้นมา หน้ายังไม่ได้ล้าง รีบจัดแจงใส่อานม้าเสร็จ
เรียบร้อยแล้ว เจ้าชายสิทธัตถะขึ้นประทับหลังม้ากัณฐกะใน
ทันที ในขณะที่นั้นม้ากัณฐกะได้แผดเสียงร้องสนั่นไปทั่วสารทิศ

ถึง ๓ ครั้ง ตามปกติม้กัณฐกะแผดเสียงร้องแต่ละครั้งเสียงดังได้ไกลถึง ๘ โยชน์ ทุกคนจะได้ยินทั่วถึงกัน แม้นอนหลับอยู่ก็ต้องตื่น แต่ในคืนนั้นเป็นปาฏิหาริย์ที่ทุกคนยังหลับสนิท โดยไม่รู้สึกรู้สัว เป็นเพราะเทพบันดาลและบารมีธรรมของเจ้าชายสิทธัตถะที่จะได้ออกบวชในคืนนี้

จากนั้นพระองค์ชักบังเหียนม้กัณฐกะบ่าหน้าไปทางประตูด้านทิศตะวันออก ประทับบนหลังม้าเดินช้า ๆ นายฉันทน์เดินเคียงข้างม้าไป ไม่รู้ว่าพระองค์จะไปธุระอะไรในคืนนี้ และจะออกไปด้วยวิธีใด เพราะประตูใหญ่แต่ละช่องมีบานประตูขนาดใหญ่ปิดไว้ถึง ๓ ชั้น ประตูแต่ละบาน ๘ บุรุษจึงจะเปิดปิดได้ และมีนายทหารของพระเจ้าสุทโธทนะอยู่รักษาเวรยามแต่ละประตูถึง ๒๐๐ คน จะออกไปได้อย่างไร ด้วยบารมีของเจ้าชายสิทธัตถะและวิชฌุกรมเทพบุตรได้ลงมาช่วยเหลือทำให้ทหารเวรยามนอนหลับอย่างสนิทโดยไม่รู้สึกรู้สัว ประตูขนาดใหญ่ได้เปิดออกอย่างปาฏิหาริย์ เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประทับม้กัณฐกะพร้อมด้วยนายฉันทน์ออกพ้นประตูไปแล้วเกิดปาฏิหาริย์บานประตูขนาดใหญ่ก็ได้ปิดไว้อย่างสนิทเช่นเดิม เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ทหารเวรยามตื่นขึ้นมาก็ยังไม่รู้ตัว

ตื่นเข้ามา นางสนมผู้ปรนนิบัติคอยรับใช้นั่งคอยอยู่ข้างประตูวังก็เห็นผิดสังเกต ทั้งตะวันก็สายแล้วยังไม่เห็นเจ้าชายสิหัตถะเสด็จออกมา จึงได้ไปเข้าเฝ้าพระนางยโสธราเพื่อกราบทูลให้รู้ว่าในเช้านี้ไม่เห็นเจ้าชายสิหัตถะออกมาจากห้องบรรทม พระนางยโสธราพิมพาจึงแปลกพระทัยว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับพระองค์หรือ จึงได้เดินไปยังห้องบรรทมและได้แย้มประตูเปิดดู เห็นแต่ที่บรรทมว่างเปล่า ไม่รู้ว่าเจ้าชายสิหัตถะทรงบรรทมอยู่ที่ปราสาทหลังไหน ทั้งมหาดเล็กรักษาพระองค์ ทั้งนางสนมกำนัลพากันไปดูตามปราสาททั้ง ๓ หลัง และออกหาทั่วขอบเขตพระราชวัง ก็ไม่พบเห็นพระองค์แต่อย่างใด ไปถามหม่อมทหารเวรยามก็ไม่รู้เรื่องเช่นเดียวกัน เมื่อไปดูคอกม้าที่นายฉันทน์รักษาอยู่ ก็ไม่มีนายฉันทน์และไม่เห็นม้ากัณฐกะแต่อย่างใด ความเข้าใจของทุกคนมีความเห็นตรงกันว่าเจ้าชายสิหัตถะได้เสด็จออกจากพระราชวังไปแล้ว พระนางยโสธราพิมพามีพระอาการร้องไห้ น้ำตาไหลนองหน้า นางสนมกำนัลก็ร้องไห้ฟูมฟายโอบกอดกันอย่างสาละวน เฉพาะพระนางยโสธราพิมพาอุ้มพระราหุลไว้ในทรวงอก แล้วร้องไห้แทบใจจะขาดสิ้นสลาย คร่ำครวญไปว่า

ในช่วงทำสมาธิ จิตมีความสงบอยู่ เหมือนจิตไม่มีกิเลสตัณหา
อะไร เมื่อจิตเสื่อมจากสมาธิความสงบแล้ว จิตก็มีความเศร้า
หมอง คิดถึงพระนางพิมพา พระราหุลอยู่เสมอ

พระองค์ทำสมาธิให้จิตมีความสงบติดต่อกันนานร่วมปี
ไม่มีแว่วว่าปัญญาของพระองค์จะเกิดขึ้นแต่อย่างใด ในอดีต
ที่ผ่านมา พระองค์ได้บำเพ็ญปัญญาบารมีมาแล้วอย่างสมบูรณ์
เต็มที เมื่อพระองค์ทำสมาธิจิตมีความสงบถึงที่สุดแล้ว ปัญญา
ก็ไม่ได้เกิดขึ้นแต่อย่างใด ที่สอนกันในยุคปัจจุบันนี้ว่า “ทำ
สมาธิจิตมีความสงบได้แล้ว ปัญญาจะเกิดขึ้น” สมาธิที่สอน
กันในขณะนี้ เป็นสมาธิแบบไหน ในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้า
ไม่ได้อบรมสั่งสอนในหมู่พุทธบริษัทอย่างนี้เลย หรือถ้า
พระพุทธเจ้าสอนอย่างนี้จริง พอจะยกบุคคลมาเป็นพยาน
หลักฐานอ้างอิงมาอธิบายให้ข้าพเจ้าฟังสักหนึ่งท่านได้ไหม นี้
เรียกว่าสอนกันไปโดยไม่ดูตำรา พระองค์ได้ทำสมาธิความ
สงบมาพอเป็นตัวอย่าง ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว และพระองค์
ได้ปฏิเสธไว้แล้วว่าวิธีอย่างนี้ไม่เป็นไปเพื่อละกิเลสตัณหา ไม่
เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ ไม่เป็นไปในมรรคผลนิพพาน และ
ไม่เป็นไปเพื่อการตรัสรู้ ดังนั้นพระองค์จึงได้ลาตาสทั้งสอง
จากไปเพื่อหาแนวทางปฏิบัติในวิธีอื่น

ต่อมาได้พบกับปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ที่กำลังตามหาพระองค์ ในช่วงนั้นพระองค์ได้บำเพ็ญทุกรกิริยาที่เขาตงคสิริด้วยการอดน้ำและอาหารนานถึง ๔๙ วัน จนร่างกายซูบผอมแทบจะเอาชีวิตไม่รอด ในขณะที่นั้นพระองค์เกิดนิมิตเห็นพระอินทร์เอาพิณสามสายมาตีดีให้ฟัง สายที่หนึ่งหย่อนเกินไป เสียงไม่ไพเราะ สายที่สองตึงเกินไป เสียงพิณก็ไม่ไพเราะเช่นกัน สายที่สามไม่ตึงไม่หย่อน เสียงพิณมีความไพเราะ เมื่อพระองค์เห็นอย่างนั้น จึงเอาพิณสามสายมาเปรียบเทียบกับ การปฏิบัติของพระองค์เอง จึงรู้ว่าความเพียรของพระองค์ตึงเกินไป ถ้าฝืนทำอย่างนี้ต่อไป ชีวิตคงไม่รอดแน่

จากนั้นพระองค์จึงหยุดบำเพ็ญทุกรกิริยา แล้วกลับมาฉันอาหารเหมือนเดิม ปัญจวัคคีย์ไม่พอใจจึงพากันหนีจากพระองค์ไป พระองค์อยู่โดดเดี่ยวลำพังและได้ไปดูวิธีปฏิบัติในสำนักต่าง ๆ หลายแห่ง แต่พระองค์ก็รู้ว่าไม่ถูกทาง วิธีที่ถูกเป็นอย่างไรพระองค์ยังไม่รู้ พระองค์ออกเดินทางไปเรื่อย ๆ ทั้งมีความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า จึงได้พักผ่อนได้ร่มโพธิ์ ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา รับข้าวมธุปายาสจากนางสุชาดา แล้วนำเอาถาดทองคำไปลอยในแม่น้ำเนรัญชราเพื่อเสี่ยงทาย มีคำ

กล่าวว่า “ถ้าข้าพเจ้าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาตินี้ ขอให้เถาตองคำทวนกระแสน้ำขึ้นไป ถ้าจะไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาตินี้ ขอให้เถาตองคำได้ไหลไปตามกระแสน้ำ”

ทรงค้นพบแนวทางตรัสรู้ ด้วยพระองค์เอง

เมื่อพระองค์ปล่อยมือ ถาดทองคำก็ได้ทวนกระแสน้ำขึ้นไปทันที พระองค์จึงมีความมั่นใจว่าในชาตินี้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้าอย่างแน่นอน จากนั้นไปจะเป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิบัติเสียใหม่ ๕ ปีกว่าที่ผ่านมา พระองค์ไม่เคยใช้ปัญญาพิจารณาในสังขารมใด นี่เป็นการเริ่มต้นที่พระองค์จะได้ใช้ปัญญาเป็นครั้งแรก การใช้ปัญญาในครั้งนี้มีอุบายที่จะเอาถาดทองคำนำมาคิด ท่านผู้อ่านทั้งหลายจงเข้าใจจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติด้วย การใช้ปัญญานำหน้า นี่จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ให้ท่านติดตามอ่านให้ดี มีเหตุผลรองรับในความถูกต้องเอาไว้อย่างชัดเจน เพราะการปฏิบัตินี้จะไม่เหมือนกันกับดาบสองที่สอนมาก่อนแต่อย่างใด ในจุดเริ่มต้นนี้ พระองค์ได้ค้นพบหลักสัมมาทิฏฐิ ความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม

สัมมาสังกัปปो การดำริพิจารณาด้วยปัญญาในเหตุผล ก็มี
ความถูกต้องชอบธรรมไปเสียทั้งหมด

เมื่อพระองค์ได้อุบายฝึกปัญญาจากการลอยถาดทองคำ
นำมาคิดพิจารณา ทำให้ใจของพระองค์ได้รู้เห็นตามหลัก
ไตรลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างเปิดเผย หลัก
เสี่ยงทายในชีวิตเป็นของคู่กับโลกมนุษย์นี้มายาวนาน ตัวอย่าง
การไปยกพระหรือเสี่ยงทายด้วยวิธีใด ต้องอธิษฐานไว้สอง
อย่างเสมอ เช่น ถ้าจะได้ ขอให้ยกพระขึ้น ถ้าจะไม่ได้ ขอให้
ยกพระไม่ขึ้น นี่ฉันใด พระองค์จึงเสี่ยงทายว่า “ถ้าจะตรัสรู้
เป็นพระพุทธเจ้า ให้ถาดทองคำทวนกระแสน้ำขึ้นไป ถ้าไม่
ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ให้ถาดทองคำไหลไปตามกระแสน้ำ”
แต่ครั้งนี้ถาดทองคำทวนกระแสน้ำขึ้นไป จึงทำให้พระองค์
มีความมั่นใจในตนเอง ได้เอาถาดทองคำมาเป็นอุบายพิจารณา
ด้วยปัญญา แล้วตีความหมายว่า ถาดทองคำทวนกระแสน้ำ
ก็เอาถาดทองคำมาเปรียบเทียบกับใจของพระองค์เอง ทรง
ดำริว่าพระองค์จะฝึกสติปัญญามาอบรมใจ ไม่ปล่อยใจให้เกิด
ความยินดีในสิ่งที่ชอบใจไปตามกระแสโลก ตามปกติใจมีความ
ต้องการในทางที่ต่ำ ในกามคุณทั้ง ๕ ใจมีความยินดีในรูป

ใจมีความยินดีในเสียง ใจมีความยินดีในกลิ่น ใจมีความยินดีในรส ใจมีความยินดีในสัมผัสที่อ่อนนุ่ม เรื่องอย่างนี้พระองค์ได้เคยมีความยินดีมาแล้ว จากนั้นไปพระองค์จะใช้ปัญญาทวนกระแส ไม่ให้ใจมีความยินดีในสิ่งเหล่านี้ ใจก็จะไม่เกิดความเห็นผิดความเข้าใจผิดไปตามกระแสโลกเหมือนที่เคยเป็นมา เรียกว่าพระองค์มีปัญญาปฏิเสธไม่ให้ใจเกิดความยินดียินร้าย โดยประการทั้งปวง และปฏิเสธในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ที่เกี่ยวกับกามคุณในทางโลก พระองค์ก็มีปัญญาฝึใจ ไม่ให้ใจมีความผูกพันในสิ่งเหล่านี้ ได้ฝึใจปฏิเสธว่า สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผูกใจ ก่อให้เกิดความหลงใหลยึดติดผูกพันอยู่ในโลกนี้ทั้งนั้น

ปัญญาสอนใจให้มีความรู้รอบ

พระองค์จึงใช้ปัญญาพิจารณาอบรมสอนใจให้มีความรู้รอบอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ใจได้รู้ในสรรพสังขารที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป การพิจารณาด้วยปัญญา ต้องมีการพิจารณาเข้า การพิจารณาออก ตามเหตุการณ์เช่น ไปเห็นเรื่องภายนอก เห็นคนแก่ เห็นคนเจ็บ เห็นคนตาย ก็น้อมเข้ามาภายในคือตัวเอง ว่าเราก็ต้องเป็นอย่างนั้น หรือน้อมตัวเองออกไปเทียบกับสิ่งภายนอกให้รู้เห็นเป็นสภาพเดียวกันว่า เราก็มีความแก่ ความเจ็บ ความตาย เหมือนคนอื่น คนอื่นเป็นอย่างไร เราก็เป็นอย่างนั้น คนอื่นไม่เที่ยง เราก็ไม่เที่ยง คนอื่นมีความทุกข์ เราก็มีความทุกข์ ร่างกายคนอื่นเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ร่างกายเราก็เป็นอนัตตา สูญไปจากความเป็นตัวตนเช่นกัน ไปเห็นซากศพคนตายเป็นไปในลักษณะใด ก็น้อมเข้ามาดูร่างกายตัวเองให้เห็นเป็นซากศพเหมือนกัน

เรื่องอดีต อนาคต ก็นำมาพิจารณาให้ลงปัจจุบัน การพิจารณาเรื่องในอดีตต้องอาศัยสัญญา การพิจารณาในเรื่องอนาคตก็ต้องอาศัยสมมติ สัญญาและสมมตินี้เป็นที่รองรับของปัญญา สัญญาคือความจำ ความจำนี้ก็ต้องเลือกจำในสิ่งที่มีโทษมีภัย เพื่อให้ใจได้กลัวต่อโทษภัยนั้น ๆ เรื่องโทษภัยนี้มีอยู่ประจำโลก ทุกคนที่เกิดมาแล้วต้องได้ประสบพบเห็น และได้รับไม่มากก็น้อย ฉะนั้น ความจำจึงเลือกจำในสิ่งที่มีโทษมีภัย เพื่อไม่ให้ใจมีความกำเริบในสิ่งที่ชอบใจ ถ้าสิ่งไหนที่ทำให้เกิดราคะ ตัณหา รักใคร่ กำหนดยินดี มีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ถ้าปัญญาไม่มีแล้ว ก็ไปหลงติดอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ถ้าผู้มีปัญญาดี ก็หาจำเอาแต่สิ่งที่มีโทษมีภัยมาทำความเข้าใจ อยู่เสมอ เช่น รูปของเราและรูปของคนอื่น ก็ให้พิจารณาด้วย ปัญญาว่าเป็นโทษภัยด้วยกันทั้งนั้น รูปร่างกายของเรามีโทษอย่างไร รูปร่างกายของคนอื่นก็มีโทษอย่างนั้น รูปร่างกายทั้งหมดนี้ก็ย่อมมีโรครภัย การเจ็บไข้ได้ป่วยหรือการตายก็เป็นภัยแก่ชีวิตทั้งนั้น ในชาติอดีตที่ผ่านมา ร่างกายนี้ก็มีโทษภัย เหมือนกับชาติปัจจุบัน

การพิจารณารูปชั้นร์

ความไม่สวยงามในร่างกายนี้ ผู้มีปัญญาเท่านั้นจึงจะรู้เห็นตามความเป็นจริง ธรรมชาติเดิมของร่างกายแล้วไม่มีสิ่งใดเป็นของสวยงาม มีแต่สิ่งสกปรกโสโครก ถึงจะอาบน้ำชำระรักษาอยู่ก็ตาม ความสกปรกในร่างกายนี้หาหมดไปไม่ ถ้าไม่อาบน้ำภายในสัปดาห์ ความสกปรกของร่างกายก็จะส่งกลิ่นออกภายนอกจนเป็นที่ขยะแขยงของสังคม เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน หน่ง ก็ไม่มีสิ่งใดเป็นของสวยงาม และก็ไม่ได้ประกาศตัวว่าเป็นของสวยงามแต่อย่างใด ความสวยงามนั้นมีอยู่ที่กิเลสสังขาร โมหะ อวิชชา มีความเข้าใจผิด รูปนั้นจึงมีความสวยงามรูปสวยงามเพราะความรัก รูปสวยงามเพราะความยินดี รูปสวยงามเพราะความใคร่ รูปสวยงามเพราะมีความกำหนด ถ้าจิตไม่มีความรัก ความใคร่ ความกำหนดแล้ว รูปนั้นจะไม่มี

สิ่งใดเป็นของสวยงามเลย เพราะความสวยงามนั้นไม่ขึ้นอยู่กับรูปร่างกลางตัวแต่อย่างใด ถึงจะมีเครื่องประดับประดา ตกแต่งไว้ ก็เพียงเป็นเครื่องฉาบทาไว้ข้างนอก และฉาบทาไว้ตามผิวหนังเพียงผิวเผินเท่านั้น เหมือนกันกับหีบศพที่ประดับด้วยแสงสีและลวดลายต่าง ๆ ไว้ภายนอก ส่วนภายในหีบศพนั้น ย่อมเป็นซากศพที่มีความสกปรกเปื้อยเน่าและส่งกลิ่นอันเหม็นคั่งอยู่ตลอดเวลา ฉันทัด รูปร่างกายเราและรูปร่างกายของคนอื่น ถึงจะมีเครื่องประดับที่สวยงามและเอาน้ำหอมฉาบทาไว้ ก็เพียงกลบกลิ่นอันเหม็นคาวของร่างกาย ฉันทัน และเพื่อให้สังคมมนุษย์เราอยู่ร่วมกันได้

การพิจารณาด้วยปัญญาเพื่อให้ใจได้รู้ความจริงของธาตุขันธ์ ให้รู้ความเกิดขึ้นของธาตุขันธ์ ให้รู้ความเป็นอยู่ของธาตุขันธ์ ให้รู้ความดับไปของธาตุขันธ์ เพราะการเกิดขึ้นของธาตุขันธ์ไม่ใช่จะเกิดขึ้นได้ภายในวันเดียว สิ่งเหล่านี้จะค่อย ๆ เจริญขึ้น เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว ความทุกข์กายความทุกข์ใจก็เป็นเงาตามตัว ความไม่เที่ยง ก็เปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่เป็นก้อนเลือดแปรสภาพเป็นเด็ก จากเด็กแปรสภาพเป็นหนุ่มสาว แล้วก็แปรสภาพเป็นคนเฒ่าคนแก่ และเป็นคนเจ็บตายไปในที่สุด

เมื่อตายแล้วธาตุขันธ์ทั้งหมดนั้นก็ลงสู่อันตตา คือความไม่เป็นสัตว์ ไม่เป็นบุคคล ไม่เป็นเรา ไม่เป็นเขาทั้งสิ้น ความเข้าใจเดิมว่าเป็นตัวตนของเราก็จะเป็นโมฆะ ธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่เข้าใจว่าเป็นตัวตน ก็จะไม่แตกสลายไปเป็นธาตุเดิม คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ไปตามมูลความจริงของอนัตตา คือความสูญเปล่า ไม่มีสิ่งใดเป็นของของเราตามความเข้าใจแต่อย่างใด เมื่อใจไม่มีปัญญาจึงหลงยึด เมื่อไม่สมปรารถนาสิ่งใด ไม่ได้สมใจนึกก็เป็นทุกข์ ความปรารถนานั้นย่อมปรารถนาเอาแต่สิ่งที่ถูกใจและชอบใจด้วยกันทั้งนั้น การเกิดก็ต้องการแต่ตระกูลที่มีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ถ้าสมปรารถนาด้วยกันหมดทุกคนแล้ว สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ในโลกก็จะไม่เป็นอย่างในสภาพนี้ ถ้าทุกคนมีฐานะความเป็นอยู่เท่าเทียมกันก็จะไม่มีใครว่าใครได้ เพราะมีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เหมือนกันทั้งหมด หรือถ้าคนกำพร้าอนาถา ไม่มีทรัพย์สมบัติ ไม่มียศ มีแต่คำกล่าวร้ายนินทา มีความทุกข์กายความทุกข์ใจตลอดเวลา โลกมนุษย์นี้ก็ไม่มีการต้องการมาเกิด เพราะมนุษย์เราต้องการแต่ความสุข

คำว่า เสื่อมจากลาภ เสื่อมจากยศ คำนินทาว่าร้าย และความทุกข์นานาชนิดเหล่านี้ ก็ย่อมไม่มีใครต้องการทั้งสิ้น

แต่ก็หนีไม่พ้น เพราะโลกนี้มีสังขธรรมครอบไว้แล้วอย่างพร้อมมูล จะเลือกเอาแต่ความสุขอย่างเดียวไม่ได้ ชอบในสิ่งใด ยินดีในสิ่งใด ก็มีแต่ความต้องการอยากให้สิ่งนั้น ๆ มีความจีรังถาวรตลอดไป เมื่อไม่ได้สิ่งนั้น ๆ สมปรารถนาก็เกิดความทุกข์ใจนี้เราพยายามอยากจะทำนุกรรมชาติที่เป็นสังขธรรมอยู่เสมอ แต่ก็ไม่มีใครในโลกนี้จะสมความปรารถนาสักคนเดียว รายไหนก็รายนั้น ไม่มีใครสมหวังดังความตั้งใจเอาไว้เลย เมื่อเกิดมาแล้วก็ต้องมาแก้เจ็บตายด้วยกันทั้งนั้น

เหตุแห่งทุกข์ที่พาให้เกิด ในภพทั้งสาม

ในอิกมมหนึ่ง พระองค์ได้คิดเปรียบเทียบว่า “ถ้าธาตุทองคำได้ไหลไปตามกระแส น้ำ ธาตุทองคำจะไปตกอยู่ที่ไหน” แล้วโอบนโยโก น้อมเอาธาตุทองคำเปรียบกับใจ พระองค์ดูว่า “ถ้าธาตุทองคำไหลไปตามกระแส น้ำ จะไหลไปเรื่อย ๆ น้ำไหลไปทางไหนธาตุทองคำก็ไหลไปตามนั้น ในที่สุดก็ไหลลงสู่มหาสมุทรอันกว้างใหญ่ ไหลวนไปเวียนมาในมหาสมุทรไม่มีที่จับสั่นได้ นี่ฉันใด ถ้าใจมีกิเลสตัณหาฝังอยู่ ใจก็จะเที่ยวเกิดตายในมหาสมมติโลกนี้ไม่มีที่จับสั่นเช่นกัน เมื่อเวลาน้ำลด ธาตุทองคำก็จะตกค้างอยู่ในหาดทรายหรือเกาะแห่งนั้นชั่วคราว เมื่อถึงเวลาน้ำขึ้น ธาตุทองคำก็จะไหลไปตามกระแสต่อไป ไม่มีทางสิ้นสุดลงได้” นี่ฉันใด พระองค์ใช้ปัญญาคิดเปรียบเทียบกับใจว่า “ความรักความต้องการ

ของใจอันไม่มีที่สิ้นสุด ความอยากของใจก็ไม่มีขอบเขตไม่มี
ประมาณ ก็ฉนั้นนั่น” ดังคำว่า “นตฺถิ ตณฺหาสมา นที แม่น้ำ
เสมอด้วยตณฺหาไม่มี มหาสมุทรไม่มีความอ้อมด้วยน้ำ ฉนฺใด
ใจก็ไม่มีความอ้อมในความอยาก ฉนั้นนั่น”

พระองค์ได้ปัญญาคิดพิจารณาว่า การที่เถาทองคำได้
ไปตกค้างตามหาดทรายในเวลาน้ำลด หรือตกค้างอยู่ในเกาะ
ต่าง ๆ เปรียบเหมือนกับใจที่ได้ไปตกค้างเกิดเป็นมนุษย์ เป็น
คนชาติตระกูลต่าง ๆ เป็นกษัตริย์บ้าง เป็นพราหมณ์บ้าง เป็น
แพศย์บ้าง เป็นศูทรบ้าง เป็นจัณฑาลบ้าง เกิดในภพน้อยภพ
ใหญ่ในกามภพ รูปภพ อรูปภพ และภพของหมู่สัตว์ดิรัจฉาน
ทั่วไป พระองค์ใช้ปัญญาพิจารณาอยู่อย่างนี้ พระองค์ได้เกิด
มีญาณทัสสนะขึ้น เกิดปัญญาหยั่งรู้และมีความเข้าใจในเหตุ
ที่ทำให้มนุษย์ได้เกิดมาอย่างชัดเจน ในสมัยที่พระองค์ยังเป็น
ฆราวาส ได้ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย คนตาย ก็
เพราะมีเหตุคือการเกิด แต่อะไรเป็นเหตุให้คนได้เกิด ในช่วง
นั้นพระองค์ยังไม่รู้ ฟังจะรู้ในเหตุที่ทำให้มนุษย์ได้เกิดมาก็จาก
อุบายการใช้ปัญญาพิจารณาในเถาทองคำนี้เอง

นั่นคือ ตัณหาความอยากที่พาให้มาเกิดเป็นภพเป็นชาติ หมุนเวียนอยู่ในภพทั้งสาม มีกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

๑. กามตัณหา หมายถึงวัตถุกามและกิเลสกาม

๑.๑ วัตถุกาม หมายถึงวัตถุกุสมบัตติที่เรามีความผูกพัน ยินดีให้พิจารณาว่า วัตถุกุสมบัตตินี้เป็นวัตถุธาตุประจำโลก เป็นเพียงสิ่งอาศัยในชีวิตประจำวัน แม้จะถือเป็นกรรมสิทธิ์ได้ก็เพียงถือได้ตามกฎหมาย และถือได้เท่าที่เรามีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่เมื่อใจออกจากธาตุขันธ์ไปแล้ว วัตถุธาตุเหล่านั้นก็หมดความหมายในความเป็นตัวเราและของของเราทันที ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ยึดครองถือเป็นกรรมสิทธิ์ในวัตถุธาตุนั้นต่อไป ไม่กี่เดือนก็ปีก็จะตายจากสมบัตตินั้นไป ไม่มีใครจะเอาวัตถุธาตุติดตัวไปได้เลยแม้แต่น้อย คำพูดว่าเป็นของของเราก็กลายเป็นโมฆะไปทันที ไม่มีอะไรเป็นของของเราที่แน่นอน ถ้าเรามีความยินดีผูกพันก็ย่อมจะเกิดความทุกข์ใจตามมา แต่เมื่อใจได้รู้เห็นจริงว่า วัตถุธาตุและทรัพย์สมบัติทั้งหลาย เป็นเพียงปัจจัยอาศัยประจำวันอย่างมั่นใจแล้ว การยึดถือในวัตถุกุสมบัตติที่มีอยู่ภายในใจก็จะเริ่มถอนตัว ไม่ยึดมั่นถือมั่นดังที่เคยเป็นมา

ความโลภความเข้าใจผิดภายในใจก็จะค่อย ๆ หดไป นี่เป็นอุบายละความโลภภายในใจ ต้องมีสติปัญญาสนใจให้รู้เห็นความจริง ใจก็จะค่อย ๆ ถอนตัวจากความอยากคือตัณหาออกไปได้

๑.๒ กิเลสสาม หมายถึงใจที่มีความยินดีผูกพันอยู่กับกามคุณ มีรูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปพะ ใจมีความรัก ใจมีความใคร่ ใจมีความกำหนดเป็นอารมณ์ ใจมีความต้องการอยู่กับกามคุณนี้ เมื่อใจมีความฝักใฝ่อยู่ในกาม การแสวงหาเพื่อกามก็พยายามดิ้นรนทุกวิถีทาง ความต้องการของใจที่ลุ่มหลงอยู่ในกิเลสสามนี้มีประจำโลก แต่พระองค์มีสติปัญญาพิจารณาเพื่อลบล้างความเข้าใจผิดและความหลงผิด ให้ใจมีความรู้เห็น “ทุกข์ โทษ ภัย” ที่เกิดขึ้นจากกามคุณอย่างชัดเจน

๒. ภาวตัณหา คือใจมีความยินดีอยู่ในภพที่เกิด ไม่อยากเปลี่ยนแปลงจากภพเต็มนี้ไป เคยอยู่กับภพชาติอะไรก็อยากอยู่กับภพชาตินั้น ๆ ต่อไป ถ้าเกิดในภพชาติที่เป็นมนุษย์ ก็อยากอยู่ในภพชาติที่เป็นมนุษย์นี้ตลอดไป ใครจะว่าภพชาติของสวรรค์ พรหมโลก มีความสุขดีกว่าก็ไม่สนใจ ตัวเองมีความเป็นอยู่อย่างไรก็อยากอยู่ไปตามภพเดิม หรือมีเหตุที่จะ

ตายจากภพที่เป็นมนุษย์นี้ไป จิตก็มีความผูกพันยึดมั่นอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ลูก หลาน หรือวัตถุสมบัติที่ตัวเองมีความยินดี

๓. วิภวตัณหา คือไม่อยากจะไปในภพชาติที่ไม่ชอบใจ เช่น พวกเทพที่อยู่ในโลกที่เป็นทิพย์ เขาก็ไม่อยากจะมาเป็นมนุษย์ หรือผู้ที่เกิดเป็นมนุษย์ในฐานะที่อุดมสมบูรณ์ มีความเพียบพร้อมด้วยกามคุณ เขาก็ไม่อยากจะเกิดในตระกูลที่ต่ำต้อยยากจน หรือไม่อยากจะเกิดเป็นคนพิกลพิการ เสียหุเสียดา มีอวัยวะไม่สมประกอบ ไม่อยากจะไปในภพของอบายภูมิ มีนรก เปรต อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน ถึงไม่อยากจะเกิดในภพดังกล่าวก็จำเป็นต้องไปเกิด เมื่อตัวเองทำกรรมไว้ไม่ดี เมื่อกรรมชั่วส่งผลให้ไปเกิดในภพไหนก็ต้องไปตามกรรม ไม่มีสิทธิ์เรียกร้องเอาตามใจชอบของตน

ตัณหาทั้งสามนี้ จึงเป็นเหตุปัจจัยให้มีการหมุนเวียนอยู่ในภพทั้งสาม ถ้า “ดับ” เหตุนี้ได้แล้ว ภพทั้งสามก็หมดปัญหาไป ความเข้าใจว่าตัณหาพาให้เรามีความสุขนั้นเป็นความเข้าใจผิดของตนเอง

ความทุกข์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ความทุกข์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือสภาวะทุกข์ เป็นทุกข์ประจำขั้น ถึงคนนั้นจะมีความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ และเฟื่องฟูพร้อมด้วยกามคุณก็ตาม สภาวะทุกข์ย่อมแสดงตัวขึ้นที่ขั้นที่อยู่เสมอ เช่น รูปขั้นที่จิตยังครองร่างอยู่ ย่อมปรากฏความทุกข์ขึ้นที่กายที่ใจ ถึงไม่มีใครปรารภ แต่จำเป็นก็ต้องได้รับเพราะเป็นธรรมชาติที่มีอยู่กับตัว ถึงจะพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ความทุกข์ดับไป แต่ก็ไม่สำเร็จ เช่น แสงหากามคุณ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ มากลบเอาไว้ แต่ก็ไม่มีใครในโลกนี้ปิดบังทุกข์ไว้ได้ เพราะทุกข์เป็นสัจธรรมประจำธาตุขั้นและเปิดเผยกับตัวเองอยู่ทุกวันคืน จะยืน เดิน นั่ง นอน ในอริยาบถต่าง ๆ นั้นเป็นเพียงหลบหลีกทุกข์ชั่วคราวเท่านั้น และไม่มีอริยาบถใดมีความสุขที่แน่นอน

เช่น ยืนนานก็เป็นทุกข์ เดินนานก็เป็นทุกข์ นั่งนานก็เป็นทุกข์ นอนนานก็เป็นทุกข์

เราจะหาเอาความสุขจากธาตุชั้นธมาจากที่ไหน ในที่สุด ก็คว้าเอา รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ มากลบทุกข์ไว้ชั่วคราวเท่านั้น แทนที่จะเป็นผลดีกลับยิ่งเพิ่มความทุกข์ให้เกิดความรุนแรงขึ้น เหมือนกับการดับไฟ จะหาขี้เลื่อยหาแกลบมากลบไฟเอาไว้ แทนที่ไฟจะดับ กลับเป็นเชื้อของไฟได้เป็นอย่างดี เมื่อไฟคุกรุ่นขึ้นมาก็เอาแกลบกลบไว้อีก นี่คือไม่ฉลาดในการดับไฟ นี่ฉันใด เรื่องไปเอา รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ มาดับใจที่เป็นทุกข์ จึงเป็นเพียงกลบทุกข์เอาไว้ เป็นอุบายเปลี่ยนอารมณ์ของจิตที่มีทุกข์ได้ชั่วคราว ในที่สุดอายตนะภายนอกก็จะกลายเป็นเชื้อแห่งความทุกข์ได้อย่างดี เพราะการสัมผัสในอายตนะจึงทำให้เกิดความดีใจเสียใจ เป็นไฟเสริมราคะ เป็นไฟเสริมโทสะ เป็นไฟเสริมโมหะ ให้เกิดความรุนแรง

ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสไว้ว่า “การไม่สำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ปล່อยให้ออกไปเกาะเกี่ยวอยู่กับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ จึงเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ขึ้นที่ใจ” ฉะนั้น ความเกิดจึงมีทุกข์และเป็นช่องทางให้ทุกข์อื่น

ที่จรมมาได้รวมตัวเป็นทุกข์ขึ้นที่ใจ ขอให้พิจารณาด้วยปัญญา เพื่อความรู้แจ้งเห็นจริง ส่วนความแค้น ความเจ็บ ความตาย ที่เป็นทุกข์ ก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงจะกลัวสักปานใดก็หนีไม่พ้น เพราะความเกิดได้ก่อขึ้นไว้แล้ว ความแค้น ความเจ็บ ความตาย มันเป็นผลต่อเนื่องมาจากความเกิด ถ้าปิดความเกิดได้อย่างเดียว ความทุกข์ในสามภพก็หมดสภาพไป

ฉะนั้น นักภาวนาปฏิบัติผู้ที่ไม่ต้องการความเกิด ผู้ไม่ต้องการความทุกข์ ก็ต้องพิจารณาความเกิด พิจารณาความทุกข์ให้รู้เห็นในชาติปัจจุบัน เพื่อบั่นทอนอุปาทานความยึดมั่นในชาติอนาคตให้หมดไป จึงตัดกระแสความห่วงใยอันเป็นปัจจัยให้เกิดภพเกิดชาติด้วยสติปัญญาที่คมกล้าเฉียบแหลม จึงเรียกว่า “อนาลโย ไม่มีความห่วงอาลัยผูกพันกับของสิ่งใดในโลก” ทำลายสถานที่เกิดและดับมูลเชื้อที่จะพาให้เกิด ดังคำว่า “สมุลฺลี ตณฺหํ อพฺภุญฺห จิงฺเป็นผู้นร้อถอนต้นหาพร้อมทั้งมูลรากได้แล้ว” “นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโต ใจจึงหมดความอยากดับเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์อย่างสิ้นเชิง”

เมื่อพระองค์ได้ดำริพิจารณาสังขธรรมด้วยปัญญาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ใจได้รู้เห็นตามความเป็นจริง เหมือนกับฉายไฟ

อยู่ในที่มืด เมื่อแสงสว่างของไฟส่องไปทางไหน ตาก็รู้เห็นวัตถุที่แสงไฟส่องไป นี่ฉันใด ใจเมื่อมีแสงสว่างของปัญญาได้ส่องทางให้แล้ว ใจก็รู้เห็นในสังขารนั้นอย่างถูกต้อง ฉะนั้น เห็นสิ่งที่ไม่เที่ยง ก็รู้เห็นว่าเป็นของไม่เที่ยง เห็นทุกข์ ก็รู้ว่าเป็นทุกข์ เห็นสภาพที่ไม่มีตัวตน ก็รู้เห็นว่าเป็นสภาพที่ไม่มีตัวตน ถ้าใจรู้เห็นจริงตามปัญญาอยู่อย่างนี้ ชื่อว่าใจมีความรู้เห็นที่ถูกต้องตามความเป็นจริง

ปัญญาของพระองค์ได้เกิดขึ้น

ญาณทัสสนะได้เกิดขึ้นภายในใจของพระองค์แล้ว ความรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมได้ขยายเป็นวงกว้างออกไปไม่มีประมาณ “สิ่งหนึ่งสิ่งใดมีเหตุเป็นแดนเกิด สิ่งนั้นจะตั้งอยู่ได้ชั่วคราว แล้วก็ดับไปตามเหตุนั้น ๆ” ไม่มีสิ่งใดตั้งอยู่ด้วยความมั่นคงถาวรได้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะมีจิตวิญญาณครองหรือไม่มีจิตวิญญาณครองก็ตาม ทุกอย่างจะต้องตกอยู่ในความเปลี่ยนแปลงด้วยกันทั้งนั้น แต่มนุษย์ไม่ยอมรับในการเปลี่ยนแปลงนี้ จึงได้เกิดความทุกข์ ไม่อยากให้สิ่งนั้นได้พลัดพรากจากตัวเราไป มีสิ่งใดก็อยากให้สิ่งนั้นมีอยู่กับตัวเราตลอดไป จึงได้เกิดความยึดมั่นถือมั่นว่าสิ่งนั้นเป็นของเราจริง ๆ เมื่อสิ่งนั้นมีการเปลี่ยนแปลงจึงได้เกิดความทุกข์ เรียกว่าใจเป็นทุกข์ในสิ่งที่เรามี ถ้าใจยึดว่ามีในสิ่งใด ใจก็จะเกิดความทุกข์ในของสิ่งนั้น

นี้เรียกว่าตัณหาความอยากได้เกาะติดยึดมั่นในสิ่งที่ไม่ถาวร แต่อยากให้สิ่งนั้นมีความถาวรตามที่เรากำลังต้องการ แม้เงินทอง กองสมบัติในโลกนี้เป็นวัตถุธาตุที่มีประจำโลกมาแต่กาลไหน ๆ ก็เป็นเพียงสิ่งอาศัยเพื่อใช้ดำรงชีวิตอยู่ได้เป็นวัน ๆ ไปเท่านั้น อีกไม่กี่วันเดือนปีก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไป ผู้ไม่มีปัญญาจะไม่เข้าใจในสิ่งเหล่านี้ จึงได้เกิดความทุกข์ใจในวัตถุธาตุของโลกนี้ เมื่อใจยังมียินดีผูกพัน ยึดมั่นถือมั่นหวังหาอาหารในวัตถุสมบัติของโลกและในกามคุณทั้งห้าอยู่ ใจก็จะมายึดถือเกาะติดเกิดเป็นภพชาติอยู่ในโลกนี้ต่อไปไม่มีที่สิ้นสุดลงได้

พระองค์ใช้ปัญญาพิจารณาตามความเป็นจริงอยู่อย่างนี้ ใจจึงได้เกิดเป็นสัมมาทิฐิ มีความรู้เห็นถูกต้องชอบธรรม พระองค์จึงได้ประกาศรับรองว่า “วิธีการปฏิบัติที่เป็นแนวทางที่ถูกต้องนี้ เราได้ค้นพบแล้วด้วยปัญญาของตนเอง ไม่มีใครเป็นครูอาจารย์ให้แก่เรา” ไม่ได้ค้นพบจากตำราแต่อย่างใด เพราะความเป็นจริงที่มีอยู่ในโลกนี้เป็นตำราให้ศึกษาดูอยู่แล้ว แต่ขาดปัญญาที่จะนำมาพิจารณาเท่านั้นเอง อุบายที่เป็นสัมมัชฌธรรมความเป็นจริงมีอยู่ในโลกนี้มากมาย พระองค์ได้ตรัสว่า “เอาปลายเข็มที่มลงไปที่จุดไหนในโลกนี้ จะมีสัมมัชฌธรรมใน

จุดนั้น ๆ” ถ้าไม่มีปัญญา จะนั่งทับ นอนทับ เหยียบไปมา ก็จะไม่รู้เห็นในสังขารแต่อย่างใด ดังคำว่า “นตฺถิ ปญญาสมา อาภา แสงสว่างอื่นเสมอด้วยปัญญาไม่มี” ปัญญาในที่นี้ หมายถึง ทัสสนญาณ ที่มีความแตกต่างกันกับญาณทัสสนะ

ทัสสนญาณ หมายถึง เห็นก่อนรู้

ญาณทัสสนะ หมายถึง รู้ก่อนเห็น

ทั้ง ๒ ญาณนี้ต้องทำงานร่วมกันหรือรู้เห็นไปพร้อม ๆ กันจึงจะเกิดเป็นผล เช่น รู้แล้วต้องเห็น ถ้าเพียงรู้อย่างเดียว แต่ไม่เห็น ก็ไม่กล้าตัดสินใจว่าผิดหรือถูก และอาจจะเกิดความเข้าใจผิดไปได้ ถ้าเห็นแล้วไม่รู้ ก็ไม่ทราบว่าเป็นอะไร ก็ไม่สามารถตัดสินใจในความผิดความถูกได้เช่นกัน ฉะนั้น ญาณทัสสนะ และทัสสนญาณ ต้องตีความหมายให้เข้าใจในเหตุและผล เช่น รู้สังขารไปตามตำรา ก็พูดไปตามตำราที่รู้มาเท่านั้น สังขารของจริงก็จะไม่เห็น หรือเห็นในสังขารความจริง แต่ไม่รู้ว่าเป็นสังขาร ก็เปล่าประโยชน์ ก็จะเกิดความลังเลสงสัยไม่แน่นอนในการตัดสินใจ

เหมือนกับบุคคลที่ไปหาปลาที่จะเอามาทำเป็นอาหาร เมื่อเอามือคว่ำลงไปในน้ำ มือได้กำคองเอาไว้แน่น ในความ

รู้สึกว่าเป็นปลา มีความดีใจว่าจะได้ปลาไปทำอาหารให้อิ่มท้อง นี่เพราะรู้อย่างเดียว การตัดสินใจยอมผิตได้และมีความเข้าใจว่าเป็นปลาอยู่นั่นเอง เมื่อกำคองขึ้นมาจากน้ำแล้ว จึงได้เห็นว่าสิ่งที่กำอยู่นั้นเป็นงู ในความรู้ว่าเป็นปลาจะหมดไป เพราะได้เห็นของจริงว่าสิ่งนี้เป็นงู วิธีป้องกันจะไม่ให้งูกัด จึงเป็นวิธีไม่ยากเลย นี่ฉันทิด การรู้ก่อนเห็นหรือการเห็นก่อนรู้ในสังขารม ก็ฉันทัน

ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “เอส ฌโม สนนตโน สังขารม นั้นเป็นของเก่ามีมาตั้งแต่กาลไหน ๆ” โลกมนุษย์ได้เกิดขึ้นมาแต่เมื่อไร สังขารมก็มีมาเป็นคู่อยู่กับโลกนี้แต่เมื่อนั้น คำว่าหลงโลก ก็เพราะไม่มีปัญญารู้เห็นในสังขารมความเป็นจริงของสิ่งที่มีอยู่ในโลกนั้นเอง พระพุทธองค์เป็นผู้ค้นพบสังขารมความจริงก่อนใคร ๆ ในโลกนี้ พระองค์ก็ได้ใช้ปัญญาพิจารณาความเป็นจริงในสังขารมนี้ จึงทำให้ใจของพระองค์ได้ละถอนปล่อยวางในสิ่งที่มีความเห็นผิด ความเข้าใจผิด ความหลงผิด ให้สูญสิ้นไปจากใจ ก่อนที่พระองค์จะถึงจุดนี้ต้องใช้เวลาานหลายเดือน ในช่วงนี้พระองค์มีเวลาทำความเพียรอยู่ในที่แห่งนี้อย่างต่อเนื่อง พระองค์ได้ลอยเถาตองคำในช่วงประมาณ

เดือนตุลาคม เป็นเวลาน้ำหลาก พระองค์เอาเถาตองค้ำมา เป็นอุบายในการใช้ปัญญาดังที่ได้อธิบายมาแล้ว ถ้าเริ่มต้นถูก กับหลักสัมมาทิฐิความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมได้แล้ว การใช้อุบายธรรมในการพิจารณาความเป็นจริงอย่างอื่นจึงเป็น ของง่าย

หากมีคำถามว่าในช่วงนั้นพระองค์ทำสมาธิหรือไม่ ก็ ตอบว่าพระองค์มีสมาธิอยู่ในใจอยู่แล้ว แต่เป็นสมาธิตั้งใจมั่น ส่วนสมาธิความสงบ พระองค์ได้ทำมาแล้วในครั้งอยู่กับตาบส ทั้งสอง การปฏิบัติในครั้งนั้นไม่เจริญก้าวหน้าแต่อย่างใด ต่อ มาพระองค์จึงได้เปลี่ยนมาใช้สมาธิความตั้งใจมั่นเป็นพลังหนุน ปัญญา การทำสมาธิตั้งใจมั่นหนุนปัญญานี้ ไม่ต้องนึกคำ บริกรรมอะไร ความตั้งใจมั่นมีอยู่แล้ว เพียงใช้ปัญญาประกอบ เท่านั้นเอง การที่มีความตั้งใจมั่นอยู่ เรียกว่า สมาธิตั้งใจมั่น การใช้ความคิดพิจารณาในหลักสัจธรรมตามความเป็นจริง เรียกว่า ปัญญา สติความระลึกขู่อยู่ว่าขณะนี้พระองค์กำลังใช้ ปัญญาพิจารณาในเรื่องอะไร เรียกว่า สติ ฉะนั้น สติ สมาธิ ปัญญา ทั้งสามนี้ทำงานร่วมกันเป็นทีม ถ้าขาดอย่างใดอย่าง หนึ่ง การปฏิบัติก็จะไม่สมบูรณ์

ขณะนี้พระองค์มีสติ สมาธิ ปัญญา พร้อมแล้ว การปฏิบัติธรรมของพระองค์จึงได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มัคคา มัคคญาณทัสสนวิสุทธิ อุกายวิธีการปฏิบัติของพระองค์จึงตรงต่อความบริสุทธิ์ที่จะเข้าสู่วิมุตตินิพพาน วิปัสสนาญาณได้เกิดขึ้นแก่พระองค์แล้วอย่างสมบูรณ์ จึงเป็นโลกวิทู รู้แจ้งโลกทั้งหมด ดังพระบาลีว่า “นตถิ โลเก รโห นาม ความลับไม่มีในโลกทั้งสาม” กามโลก รูปโลก อรูปโลก ไม่มีส่วนใดในสามภพมาปิดบังในวิปัสสนาญาณของพระองค์แม้แต่หน่อย และมีญาณอื่น ๆ เกิดขึ้นกับพระองค์ คืออภิญญาญาณ

อภิญญาญาณ

อภิญญาญาณเป็นญาณที่เกิดขึ้นจากมโนสัมผัสโดยตรง เป็นผลต่อเนื่องจากการทำสมาธิตามนิสสัยบารมีของแต่ละท่านที่เคยได้บำเพ็ญมา ผู้ไม่มีนิสสัยในทางอภิญญามาในชาติอดีต จะทำสมาธิความสงบมากเท่าไร อภิญญาก็ไม่เกิดขึ้นแต่อย่างใด ถ้าผู้มีนิสสัยเคยได้บำเพ็ญมาในชาติอดีต เมื่อทำสมาธิให้ใจมีความสงบเพียงเล็กน้อย อภิญญาญาณก็จะเกิดขึ้นได้

อภิญญาญาณนี้จะเกิดขึ้นกับปุถุชนธรรมดาก็ได้ หรือเกิดขึ้นกับพระอริยเจ้าก็ได้ ไม่จำกัดเชื้อชาติศาสนา หรือผู้นับถือศาสนาอะไร อภิญญาญาณก็เกิดขึ้นได้ เพราะวิธีทำสมาธิความสงบเป็นหลักสากล มีอยู่ประจำโลกมาแต่กาลไหน ๆ ตามประวัติในอดีต เมื่อพระพุทธศาสนายังไม่ได้อุบัติเกิดขึ้นในโลก ก็มีผู้ทำสมาธิความสงบและมีอภิญญาเกิดขึ้น

อยู่แล้ว ยกตัวอย่าง อสิตดาบส ผู้มีความชำนาญในการทำสมาธิและอภิญญา เข้ามาเยี่ยมเจ้าชายสิทธัตถะเมื่อครั้งประสูติได้ไม่กี่วัน รวมถึงอาฬารดาบสและอุทกดาบส ผู้เป็นอาจารย์สอนสมาธิความสงบแก่พระสิทธัตถะภิกษุ ซึ่งดาบสเหล่านี้ก็ไม่รู้จักศีล ๕ ศีล ๘ แต่อย่างใด

อภิญญาญาณดังกล่าวมีจำนวนมาก จะอธิบายพอเป็นตัวอย่างดังนี้

๑. จักขุญาณ เป็นตาทิพย์เกิดขึ้นจากใจโดยตรง อยากเห็นสิ่งใด เพียงกำหนดจิตดู จะสามารถเห็นสิ่งนั้นได้ เช่น อยากดูเทพเจ้าเหล่าเทวดาทั้งหลายอยู่กันอย่างไร ก็ให้เห็นได้ทั้งหมด หรือกำหนดจิตดูหมู่สัตว์นรก หรือหมู่เปรตว่าอยู่กันอย่างไร ก็เห็นได้ทั้งนั้น

๒. โสตถญาณ มีหูทิพย์ สามารถกำหนดจิตฟังเสียงเทวดาทุกชั้นฟ้า แม้ผู้ที่ไปตกนรก มีเสียงร้องด้วยความเจ็บปวดอย่างไร ก็ได้ยินทั้งนั้น

๓. เจโตปริยญาณ กำหนดจิตดูความคิดของผู้อื่นได้ว่า กำลังคิดเรื่องอะไร คิดในทางดีหรือคิดในทางไม่ดี ที่เรียกว่ารู้วาระจิตของผู้อื่น

๔. อิทธิวิธิญาณ มีฤทธิ์ดำดินเหาะเหินบนท้องฟ้าได้ ทั้งพระอริยเจ้าและปุถุชนผู้มีนิสัยทางนี้มีปรากฏในตำรามากมาย

๕. มโนเมยิทธิญาณ เป็นฤทธิ์ทางใจโดยเฉพาะ อยากจะทำตัวคนเดียวให้เป็นหลายคน หรือกำหนดจิตใช้อภินิหารแปลงรูปร่างเป็นสัตว์ ก็สามารถทำได้

๖. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ กำหนดจิตดูชาติอดีตของตนเองได้ ในชาติอดีตมีความเป็นอยู่อย่างไร มีใครบ้างที่มีความเกี่ยวข้องกัน สามารถรู้ได้ทั้งหมด

๗. จุตูปปาตญาณ เป็นญาณที่รู้จักของผู้ที่ตายไปแล้วว่าขณะนี้จิตเขาไปอยู่ที่ไหน ได้รับความอะไร เมื่อพ้นจากกรรมนี้แล้ว จะได้ไปรับผลของกรรมอะไรต่อไป สามารถรู้ได้ทั้งหมด

๘. อตีตังสญาณ เป็นญาณที่รู้ในเรื่องอดีตที่ผ่านมาทุก ๆ เรื่อง

๙. อนาคตังสญาณ เป็นญาณที่รู้ในเรื่องอนาคตที่จะเกิดขึ้นกับทุก ๆ เรื่องเช่นกัน

อภิญาญาณที่ได้อธิบายมานี้ เป็นอภิญาญาณชั้นโลกีย์ เป็นได้เฉพาะผู้มีนิสัยในทางนี้เท่านั้น ญาณนี้จะไม่ทำให้

กิเลสตัณหาหมดไปจากใจแต่อย่างไร ถ้าผู้ไม่มีปัญญา ญาณดังกล่าวจะเป็นตัวสร้างกิเลสตัณหา สร้างมานะอัตตาขึ้นกับตัวเองเป็นอย่างมาก จะมีการหลงลืมตัวไปว่าเราเก่งอย่างนั้น เราดีอย่างนี้ มานะอัตตาจะพองตัวสูงมากทีเดียว

ในยุคนี้ถ้าผู้มีญาณอย่างนี้ จะมีมหาชนยกย่องสรรเสริญว่าเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอย่างเต็มที่ หรือบางที่อาจได้คะแนนนิยมไปว่านี่คือพระอรหันต์ที่ได้เกิดขึ้นในโลก ก็อาจเป็นไปได้ ถ้าผู้ใดมีอภิญญาญาณเกิดขึ้นกับตัวเองแล้ว ต้องใช้ปัญญาเตือนตัวเองอยู่เสมอว่าอภิญญาญาณเป็นของเล่นเท่านั้น อย่าหลงตัวว่าตนมีคุณธรรมแต่อย่างไร เป็นเพียงญาณโลกีย์ที่เสียมได้ ไม่ถาวรอะไร พระสิทธัตถะภิกษุก็มีอภิญญาญาณดังกล่าวนี้มาก่อนตรัสรู้อยู่แล้ว แต่พระองค์ก็ยังเป็นปุถุชนอยู่ และไม่ได้ตั้งใจในญาณเหล่านี้แต่อย่างไร

อาสวักขยญาณได้เกิดขึ้น

เมื่อพระองค์ลอยภาคทองคำที่แม่น้ำเนรัญชรา เวลาในช่วงนั้นเป็นฤดูฝน มีน้ำไหลหลากที่รุนแรง พระองค์จึงยังไม่ได้ข้ามแม่น้ำ ปีต่อมาเมื่อน้ำในแม่น้ำเนรัญชราลดลง พระองค์จึงได้ข้ามแม่น้ำเนรัญชรามาปฏิบัติธรรมยังฝั่งที่มีต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่เป็นสหชาติเกิดพร้อมกัน

ในคืนวันเพ็ญเดือนหกที่เป็นวันตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้า พระองค์ได้ขอหญ้าคาจากพราหมณ์มาปูลาดใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์เพื่อประทับนั่ง ในช่วงนี้เอง อาสวักขยญาณได้เกิดขึ้น ก่อนตรัสรู้พระองค์ได้มีญาณอื่น ๆ เกิดขึ้นและผ่านมาทั้งหมดแล้ว ในคืนตรัสรู้นี้จะมีญาณเดียวเท่านั้น เรียกว่า อาสวักขยญาณ เป็นญาณที่รู้ว่าอาสวะจะสิ้นไปในชั่วจรมกจิตนี้เท่านั้น

คำว่าอัสวักขยญาณ ในหนังสือทั่วไปจะแปลว่าเป็นญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไป การแปลอย่างนี้ไม่มีเหตุผลพอเชื่อถือได้ เพราะเมื่ออัสวักขยญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ไม่ต้องทำอะไรอีก จะมีความสมบูรณ์ความบริสุทธิ์ในคุณธรรมพร้อมแล้ว อัสวักขยญาณ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ตั้งอยู่ไม่นานก็ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เพราะอัสวักขยญาณเป็นญาณที่กล้า เป็นญาณที่มีพลัง เป็นญาณที่รู้ว่าอาสวะจะสิ้นไป ให้สังเกตดูด้วยเหตุผลดังนี้ เมื่อพระองค์ได้ประทับนั่งบนหญ้าคา มีคำอธิษฐานว่า “ข้าพเจ้าจะนั่งอยู่ในที่แห่งนี้จนกว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ถ้าไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า จะนั่งอยู่ในที่นี่ตลอดไป แม้น้ำ เนื้อ หนัง กระดูก เส้นเอ็น จะผุพังไปก็ตามที” นี่หมายความว่าอัสวักขยญาณได้เกิดขึ้นแก่พระองค์แล้ว จึงได้กล้ากล่าวคำอธิษฐานอย่างนี้ แต่ก่อนมาพระองค์เคยนั่งอยู่ในหลายที่ แต่ไม่กล้ากล่าวคำอธิษฐานเช่นนี้ คราวนี้พระองค์ก็รู้ที่อยู่ว่าอาสวะจะสิ้นไปอยู่แล้ว คำอธิษฐานอย่างนี้เป็นเพียงสำคัญของผู้นั้นตนเอง ไม่ใช่คำอธิษฐานจะช่วยละกิเลสอาสวะให้หมดไปแต่อย่างใด ถึงจะไม่อธิษฐานอย่างนี้ พระองค์ก็จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอยู่แล้ว

ตำราทั่วไปได้อธิบายเรื่องการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าว่า
ในคืนวันเพ็ญเดือนหก เริ่มต้นจาก

๑. ปฐมยาม มีบุพเพนิวาสานุสสติญาณ ได้เกิดขึ้น
๒. มัชฌิมยาม มีจตุปปาทญาณ ได้เกิดขึ้น
๓. ปัจฉิมยาม มีอัสวักขยญาณ ได้เกิดขึ้น

ข้าพเจ้าขอให้ความเห็นเฉพาะตัวในภาคปฏิบัติในเรื่อง
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ และจตุปปาทญาณ ญาณทั้งสองนี้
เป็นญาณอยู่ในชั้นโลกีย์ ไม่สมควรที่จะนำไปรวมกันกับ
โลกุตตรญาณในคืนที่พระองค์ได้ตรัสรู้นี้เลย เพราะ
อัสวักขยญาณเป็นญาณที่รู้ว่าอัสวะจะสิ้นไปในขณะนี้อยู่
แล้ว และไม่สมเหตุสมผลที่จะเป็นอย่างนั้น ในตำราได้เขียน
ไว้ว่าปฐมยาม บุพเพนิวาสานุสสติญาณได้เกิดขึ้น มัชฌิมยาม
จตุปปาทญาณได้เกิดขึ้น และปัจฉิมยาม อัสวักขยญาณได้
เกิดขึ้น เหตุผลในภาคปฏิบัติแล้ว จะไม่มีญาณทั้งสองไปแทรก
อยู่ในคืนที่จะตรัสรู้นี้แต่อย่างใด เมื่อมีหนังสือเขียนไว้อย่างนี้
ก็เข้าใจเป็นอย่างนี้ ให้สังเกตดูว่าพระองค์ทรงปลุกลาดหญ้าคา
ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ พระองค์ก็ได้ประทับนั่งในที่นั้น แล้วมี

คำอธิษฐานเหมือนได้อธิบายมาแล้ว นั้นหมายความว่า อาสวักขยญาณของพระองค์ได้เกิดขึ้นแล้ว ไม่ควรที่จะเอา ญาณทั้งสองไปแฝงไว้เลย นี่เป็นความเห็นส่วนตัว จะจริงหรือไม่จริงอย่างไรควรใช้เหตุผลมาตัดสิน มิใช่ว่าหนังสือว่าอย่างไร ก็จะเชื่อไปตามนั้นทั้งหมด ไม่เช่นนั้นก็จะปวกกาถามจน เชื่อในสิ่งใดไม่ใช่ปัญญาพิจารณาอะไรเลย

อาสวักขยญาณ จะเกิดขึ้นเฉพาะผู้จะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์เท่านั้น คือ ๑. พระพุทธเจ้า ๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า ๓. พระอรหันต์สาวกทั้งหลาย คำว่าตรัสรู้ ใช้กับพระพุทธเจ้า และพระปัจเจกพุทธเจ้า ส่วนคำว่าบรรลุธรรม ใช้กับพระอริยสาวกทั้งหลายเท่านั้น พระอริยสาวกชั้นพระโสดาบัน ชั้นพระสกิทาคามี ชั้นพระอนาคามี หากเจริญวิปัสสนาก็สามารถบรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าสูงขึ้นไปได้ ถ้าเจริญวิปัสสนาญาณในขั้นที่เป็นปัญญาในระดับสูง ก็จะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ เพราะวิปัสสนาญาณเป็นญาณที่มีพลังแก่กล้า จะเชื่อมกันกับอาสวักขยญาณ เป็นญาณที่รู้ว่าอาสวะจะสิ้นไปในชั่วระยะไม่กี่นาทีนี้เท่านั้น

การได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าทุกชั้นจะรู้ได้ด้วยตัวเอง เรียกว่าปัจเจกัตตัง ไม่มีการเปรียบเทียบในตำรา หรือไม่

ต้องการในคำพยากรณ์จากใคร ๆ ถึงพระพุทธเจ้าจะประทับ
อยู่ในที่แห่งนั้น ก็ไม่ต้องถามว่าตนเองมีคุณธรรมขั้นไหน เพราะ
รู้ตัวเองอยู่แล้ว นี่คือนักได้บรรลุธรรมในสมัยครั้งพุทธกาล

แต่ในยุคปัจจุบัน กลับต้องคอยให้ครูอาจารย์พยากรณ์
ให้ว่าเป็นพระอริยเจ้าขั้นนั้นขั้นนี้ หรือเอาอาการที่เป็นไป
เทียบกับตำรา เมื่ออาการที่ตนเองเป็นเหมือนกับตำรา ก็
พยากรณ์ตัวเองว่าเป็นผู้ได้บรรลุธรรมขั้นนั้นขั้นนี้ไป ซึ่งส่วน
ใหญ่จะเป็นการสำคัญตัวเองผิด เมื่อเล่าเรื่องนี้ให้ลูกศิษย์ฟัง
ก็ได้รับคำพยากรณ์จากลูกศิษย์ เพราะลูกศิษย์มีความเคารพ
เชื่อถือในตัวครูอาจารย์อยู่แล้ว ส่วนใหญ่ที่ทำได้เป็นพระอริยเจ้า
ในยุคนี้ ก็เพราะลูกศิษย์พยากรณ์ให้ทำนายให้ จึงกลายเป็น
ธุรกิจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

การดูพระอริยเจ้าดูได้ยาก

หากมีคำถามว่า ในยุคนี้มีผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าในชั้นต่าง ๆ และมีพระอรหันต์อยู่หรือไม่ ก็ตอบว่าพระอริยเจ้าและพระอรหันต์ในยุคปัจจุบันยังมีอยู่ ถึงจะไม่มากนักก็ยังมีอยู่แน่นอน ดังคำว่า “อรหนต อสุภโลโก เมื่อมีผู้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักสัมมาทิฏฐิอยู่ โลกนี้ไม่ขาดจากพระอรหันต์” แต่ท่านเหล่านั้นจะเก็บตัว ไม่ประกาศตนให้ใคร ๆ ได้รู้ จะอยู่เป็นปกติเหมือนพระทั่วไป มีนิสัยในอดีตเป็นมาอย่างไร ในยุคปัจจุบันก็มีนิสัยอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง การจะดูพระอริยเจ้าหรือพระอรหันต์นั้นดูได้ยากหรือดูไม่รู้เลย หรือจะรับฟังธรรมที่ท่านแสดงออกมาก็ยังไม่แน่นอนนั่นเอง เพราะมีตำราให้ศึกษาในหมวดธรรมของพระอรหันต์อยู่แล้ว จะดูจากกิจกรรมารยาททางกายวาจาที่แสดงออกก็ยังไม่แน่เหมือนกัน

ฉะนั้น การจะรู้ว่าท่านองค์ใดเป็นพระอริยเจ้านั้นรู้ได้ยาก ดังที่มีการเปรียบเทียบไว้ว่า

๑. น้ำลึก เกาลึก

๒. น้ำลึก เगतื้น

๓. น้ำตื้น เกาลึก

๔. น้ำตื้น เगतื้น

น้ำลึก หมายถึง ผู้ที่บรรลุนิพพานเป็นพระอริยเจ้า

เกาลึก หมายถึง การแสดงออกทางกายวาจาที่มีความเรียบร้อยสำรวมดี

น้ำตื้น หมายถึง ผู้ยังไม่ได้บรรลุนิพพาน

เगतื้น หมายถึง การแสดงออกทางกายวาจาไม่เรียบร้อย ไม่สำรวม

ถ้าจับคู่เอากลุ่ม “น้ำลึกเกาลึก” กับกลุ่ม “น้ำตื้นเกาลึก” มาอยู่ร่วมกัน ก็จะไม่รู้เลยว่าองค์ไหนเป็นองค์จริงองค์ปลอม เพราะมีกิริยาการแสดงออกทางกายวาจาสำรวมเหมือนกัน ถ้าเอากลุ่ม “น้ำลึกเगतื้น” กับกลุ่ม “น้ำตื้นเगतื้น” มา

อยู่ร่วมกัน ก็จะไม่รู้เลยว่าองค์ไหนเป็นองค์จริงองค์ปลอมเช่นกัน ฉะนั้น การจะดูพระผู้มีคุณธรรมและไม่มีคุณธรรมจึงเป็นการดูได้ยากดังที่ได้อธิบายมาแล้ว

มีหลายท่านถกเถียงกันว่า พระอริยเจ้าทุกชั้นกระดุกจะกลายเป็นพระธาตุทั้งหมด ที่จริงหาใช่ไม่ กระดุกเป็นพระธาตุได้จะมีเฉพาะผู้ที่ได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และผู้ได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์สาวก นอกนั้นกระดุกไม่ได้เปลี่ยนเป็นพระธาตุแต่อย่างใด ขอให้ท่านทั้งหลายจงเข้าใจตามนี้

นักแสวงบุญทั้งหลายต้องการกราบไหว้ให้ท่านกับพระอรหันต์ ถือว่าจะมีกำไรบุญเป็นอย่างมาก หรือฟังธรรมก็อยากฟังจากพระอรหันต์ จึงเข้ากันกับพุทธทำนายที่พระพุทธเจ้าได้แก่นิพพานนิมิต (ความฝัน) ของพระเจ้าปเสนทิโกศล ในข้อหนึ่งว่า

“ต่มน้ำน้อยใหญ่ที่วางอยู่กลางแจ้งในที่แห่งเดียวกัน มีฝนตกลงมาในจุดเดียวกัน แต่น้ำฝนก็จะตกลงใส้ในต่มใหญ่เท่านั้น ต่มเล็กไม่มีน้ำฝนตกใส้เลย”

พระพุทธเจ้าได้ทำนายว่า “ในอนาคตภายภาคหน้าโน้น คณะศรัทธาจะทำบุญให้ทาน ต้องการแสวงหาพระอรหันต์ หรือพระที่มีชื่อเสียงโด่งดัง หรือพระผู้มีสมณศักดิ์เป็นผู้มี อาวุโส เอกलगปัจฉยสี่ของคณะศรัทธาก็จะกลายเป็นจำนวน มากจนเหลือเฟือ พระเถรนอกนั้นจะไม่มีผู้สนใจให้ทานเท่าไร นั้” การให้ทานด้วยวิธีนี้ไม่ถือว่าเป็นผู้บำรุงพระพุทธศาสนา ที่สมบูรณ์ เพราะไม่รักษาพระสงฆ์ส่วนใหญ่เอาไว้ การให้ความ เคารพกราบไหว้ต่อพระผู้น้อยไม่มีใครให้ความสนใจ ใน เหตุการณ์อย่างนี้ได้เกิดมีในยุคนี้เห็นได้ชัดทีเดียว นี่คื อ ยุคที่ปลายพระพุทธศาสนา แม้พระเถรเองก็ไม่ปฏิบัติตัวให้ เหมาะสม คณะศรัทธาจึงได้เสื่อมคลายในหมู่พระสงฆ์ ใน เหตุการณ์อย่างนี้เรียกว่า บุคคลเสื่อมจากพระพุทธศาสนา หรือธรรมะได้เสื่อมจากใจ จึงเป็นไปในลักษณะนี้

สมาธิของพระพุทธเจ้า

หากมีคำถามว่า ก่อนที่พระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ทำสมาธิความสงบหรือไม่

ตอบ พระองค์มีนิสัยสัพพัญญู สามารถรู้และปฏิบัติได้ ทุกวิธี มีนิสัยปัญญาวิมุตติและมีนิสัยเจโตวิมุตติสมบูรณ์แล้ว ทุกประการ พระองค์จะเรียกใช้ในสมาธิให้ถูกกาล

สมาธิมีอยู่ ๒ หมวดใหญ่

๑. สมาธิความตั้งใจมั่น

๒. สมาธิความสงบ

สมาธิทั้งสองนี้พระองค์มีความชำนาญเป็นพิเศษอยู่แล้ว พระองค์มีพระสัพพัญญูรู้เห็นและปฏิบัติได้ทุกประการ ในสมัยที่พระองค์ไปทำสมาธิอยู่กับดาบสทั้งสอง จะมุ่งทำใน

สมาธิความสงบเป็นหลัก เมื่อพระองค์แยกออกจากตาสทั้ง สองแล้ว ได้มาพักที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา รับข่าวมรณูบายาส จากนางสุชาดาแล้วลอยเถาตองคำ จึงได้เริ่มต้นในการปฏิบัติ ใหม่ นั่นคือเริ่มต้นในวิธีการทำสมาธิความตั้งใจมั่นพร้อมด้วย สติปัญญา ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว

เมื่อพระองค์ต้องการพักจิตให้อยู่ในความสงบ ในรูปฌาน อรูปฌาน พระองค์ก็จะทำสมาธิความสงบ โดยจะปฏิบัติสลับ กันไปกับการใช้ปัญญาด้วยการทำสมาธิความตั้งใจมั่น เมื่อ พระองค์จะใช้ปัญญาพิจารณาในเรื่องใด พระองค์ก็ตั้งใจคิด พิจารณาในเรื่องนั้นให้เกิดความแยกคลายและหายสงสัย ภายใใจ

ในวิธีการทำสมาธิความตั้งใจมั่นและวิธีทำสมาธิความ สงบ จะมีความชัดเจนในช่วงที่พระพุทธเจ้าประกาศ พระพุทธศาสนา เพราะนิสัยของพระสาวกไม่เหมือนกัน จึง ได้แยกสมาธิไว้ ๒ หมวด ให้ถูกกับนิสัยของแต่ละบุคคล ถ้าทำสมาธิถูกกับนิสัยของตัวเอง จะง่ายต่อการปฏิบัติ มีความก้าวหน้าได้รวดเร็ว ให้ติดตามอ่านในช่วงต่อไป จะเข้าใจ มากขึ้น

สัมมาทิฏฐิ เป็นจุดเริ่มต้น ของการปฏิบัติ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าองค์เดียวจะ
ทำไม่สำเร็จ เพราะไม่มีพยานบุคคลมาเป็นหลักฐาน
พระพุทธองค์ทรงปรารภถึงดาบสทั้งสอง ก็ปรากฏญาณรู้ว่า
ดาบสทั้งสองได้มรณภาพไปแล้วก่อนตรัสรู้ ๗ วัน พระพุทธเจ้า
จึงดำริว่า “เสียดายจริงหนอ ถ้าดาบสทั้งสองได้ฟังธรรมจาก
เรา ดาบสทั้งสองจะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในชาตินี้
ที่ผ่านมาดาบสทั้งสองได้บำเพ็ญบารมีพร้อมที่จะได้เป็นพระ
อรหันต์อยู่แล้ว แต่ดาบสทั้งสองภาวนาปฏิบัติผิดวิธี ไปติดทำ
สติและสมาธิความสงบ หลงอยู่ในรูปฌาน อรูปฌาน เมื่อตาย
ไปก็ได้ไปเกิดในภพของอรูปพรหม มีอายุยาวนานทีเดียว เมื่อ
ศาสนาพระศรีอริยเมตไตรยได้อุบัติเกิดขึ้นในโลก อาจารย์ทั้ง
สองที่เป็นพรหมก็จะยังไม่ได้ลงมาเกิดในเมืองมนุษย์เลย”

ถึงจะมีบารมีพร้อมที่จะได้เป็นพระอรหันต์ในชาตินี้อยู่ก็ตาม ถ้าภavanaผิดทาง บารมีก็ปิดตัวลง ช่วยอะไรไม่ได้เลย หรือในยุคนี้อาจมีผู้ได้บำเพ็ญกุศลมาแล้ว พร้อมที่จะได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ ถ้าภavanaผิดแนวทางของพระพุทธเจ้า ก็จะหมดโอกาสเหมือนกับดาบสทั้งสองนั่นเอง เพราะแนวทางการปฏิบัติที่จะเข้าสู่มรรคผลนิพพานได้ มีวิธีจำกัด และก็มีวิธีเดียวที่เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ ความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมเท่านั้น ถ้าตั้งหลักสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบไม่ได้ ในชาตินี้ก็จะหมดโอกาสในมรรคผลนิพพานทันที เพราะในยุคนี้มีผู้สอนวิธีการปฏิบัติที่มีความแตกต่างกัน แต่ละครูอาจารย์ก็มีความมั่นใจในตัวเองว่าวิธีปฏิบัติของตัวเองมีความถูกต้อง ในยุคนี้จะไม่มีใคร ๆ ช่วยกันได้ เป็นในลักษณะตัวใครตัวมัน ถึงจะไม่ได้มรรคผลในชาตินี้ วิธีปฏิบัติที่ทำกันอยู่ก็จะเป็นบารมีของท่านต่อไป

พระพุทธเจ้าได้ไปแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ด้วยหมวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ในจุดนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ประกาศพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก จะว่าตั้งรากฐานพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นในโลกก็ว่าได้ มีพระรัตนตรัยที่สมบูรณ์เกิดขึ้นใน

โลก คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ที่พวกเราได้กราบไหว้กันในปัจจุบันนี้ พระพุทธองค์ได้ยกเอาสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปไป ใช้ปัญญาดำริพิจารณาให้ถูกกับหลักความจริง นี่เป็นหมวดของปัญญาที่พระพุทธองค์ได้ยกขึ้นมาแสดงในจุดเริ่มต้น เฉพาะหลักสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ จึงเป็นหมวดธรรมที่สำคัญให้แก่หมวดธรรมทั้งหลาย ดังคำว่า “หตฺถิปทํ เตสํ อคฺคมกฺขายติ สมฺมาทิฏฺฐิ เตสํ ฌมฺมานํ อคฺคมกฺขายติ รอยเท้าสัตว์ทั้งหลายย่อมรวมอยู่ในรอยเท้าข้าง ฉันใด ธรรมทั้งหลายย่อมรวมอยู่ในสัมมาทิฏฐิ ก็ฉันนั้น”

๑. สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ เป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิบัติธรรม ความเห็นชอบเป็นแม่ทัพธรรมนำหน้าให้แก่ธรรมทั้งหลาย

๒. สัมมาสังกัปปไป การใช้ปัญญาพิจารณาให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

๓. สัมมาวาจา การพูดในเรื่องใดให้มีความชอบธรรม

๔. สัมมากัมมันโต การงานที่ทำให้เป็นไปตามความถูกต้อง

๕. สัมมาอาชีโว การเลี้ยงชีวิตให้เป็นไปในทางที่ชอบ

๖. สัมมาวาจาโม ความเพียรพยายามทำและพูด แม้แต่ การคิดในเรื่องใดก็ให้มีความเพียรชอบในสิ่งนั้น

๗. สัมมาสติ ความระลึกชอบ

๘. สัมมาสมาธิ ตั้งใจให้มีความชอบธรรมเอาไว้

ในมรรคทั้ง ๗ หมวดนี้ก็รวมอยู่ในสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบนี้ทั้งหมด เปรียบเหมือนกับแม่ไก่ที่มีลูกไก่ ๗ ตัว แม่ไก่ไปทางไหน ลูกไก่ก็ต้องไปตามแม่ นี่ฉันใด หมวดธรรมทั้ง ๗ หมวดก็มารวมอยู่ในสัมมาทิฏฐิ ก็ฉันนั้น สัมมาทิฏฐิจึงเป็นรากแก้วให้แก่หมวดธรรมทั้งหลาย ถ้าผู้ปฏิบัติมีความเห็นเป็นสัมมาทิฏฐิได้แล้ว ผู้นั้นเหมือนได้ก้าวเข้าสู่เส้นทางของอริยมรรคได้ เมื่อปฏิบัติตามแนวทางอริยมรรคอย่างต่อเนื่อง ก็มีโอกา สที่จะเข้าถึงกระแสธรรมได้ในชาตินี้

มีหลายคนพูดว่า ถ้าไม่ปฏิบัติตามสติปัฏฐาน ๔ จะบรรลุธรรมไม่ได้ การที่ผูกขาดอย่างนี้ เพราะสติปัฏฐาน ๔ ก็มีสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบเป็นฐานหลักอยู่นั่นเอง

มีหลายท่านพูดว่า การปฏิบัติต้องเป็นไปในอริยสัจ ๔ มีทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี้ก็เช่นกัน ก่อนจะรู้ทุกข์เห็นทุกข์

ก่อนจะรู้เหตุให้เกิดทุกข์ เห็นเหตุให้เกิดทุกข์ ก่อนจะเข้านิโรธ
ความดับทุกข์ได้ ในการปฏิบัติก็เริ่มต้นจากมรรคมีองค์ ๘
มรรคมีองค์ ๘ ก็เริ่มต้นจากสัมมาทิฐิความเห็นชอบอยู่นั่นเอง
ถึงจะมีหมวดธรรมจำนวนมากในตำรา ก็เริ่มต้นจาก
สัมมาทิฐิความเห็นชอบนี้ทั้งหมด

ขอให้ผู้ปฏิบัติจงเข้าใจตามนี้ เพราะสัมมาทิฐิความเห็นชอบเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ครอบคลุมในหมวดธรรมทั้งหลายทั้งหมดอยู่แล้ว ทำไมพระพุทธเจ้าจึงแยกหมวดธรรมออกเป็นหลายหมวดหมู่ ก็เพราะนิสัยของคนต่างกัน และบารมีที่ได้บำเพ็ญมาในอดีตชาติต่างกัน พระพุทธองค์จึงให้อุบายธรรมแต่ละท่านแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน ก็ฉนั้นนั้น และหลายท่านหลายกลุ่มพูดในเชิงผูกขาดว่า ถ้าปฏิบัติไม่เป็นไปในหมวดพระอภิธรรม ก็ไม่สามารถบรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้ นี่เป็นผู้มีการศึกษาน้อย ความรู้ไม่ทั่วถึงจึงพูดไปอย่างนั้น อ่านหนังสือเล่มเดียวจึงได้พูดผูกขาดไปอย่างนั้น

ศึกษาประวัติพระอริยเจ้าให้ดี

พระองค์ได้โปรดพระยสะและคณะ ๕๕ คน จนบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด และได้แสดงธรรมโปรดพ่อแม่ของพระยสะ ทั้งสองได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันก่อนใครในโลก ออกพรรษาแล้วพระองค์ให้พระสาวกออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป พระองค์ไปแสดงธรรมโปรดภัททาคีรี ๓๐ ท่านได้บรรลุพระอรหันต์เช่นกัน แล้วไปแสดงธรรมโปรดชฎิล ๓ พี่น้องพร้อมด้วยบริวารรวม ๑,๐๐๓ ท่าน ทั้งหมดได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ และได้ไปแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสาร พร้อมด้วยบริวารหนึ่งแสนสองหมื่นคน พวกกันได้บรรลุธรรมขึ้นพระโสดาบันหนึ่งแสนหนึ่งหมื่นคน นอกนั้นบารมียังไม่พร้อมที่จะบรรลุธรรมได้ จึงเป็นผู้ตั้งอยู่ในพระรัตนตรัยเพื่อบำเพ็ญบารมีต่อไป

ในพรรษาแรกที่พระพุทธเจ้าแสดงธรรม มีผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์จำนวนมาก ออกพรรษาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นออกไปเผยแผ่ธรรมในที่ต่าง ๆ แต่ละองค์มีความรู้ในหลักสัมมาทิฐิความเห็นชอบนี้ดี มีอุบายวิธีที่จะอธิบายให้ผู้เป็นมิจฉาทิฐิ ความเห็นผิด ได้กลับใจเป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมได้ ยกตัวอย่าง พระอัสสชิที่แสดงธรรมโปรดอุปติสสะ (พระสารีบุตร) เพียงแสดงธรรมโดยย่อว่า “เอ ธมมา เหตุปฺปภาวา เตสํ เหตุํ ตถาคโตะ เตสญจโย นิโรโธ จ เอวํวาทิ มหาสมโณ ธรรมทั้งหลายเกิดจากเหตุดับไปเพราะเหตุ พระตถาคตเจ้าตรัสไว้อย่างนี้” เพียงเท่านี้อุปติสสะผู้มีปัญญาดี มีความเห็นเป็นสัมมาทิฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยโสดาบัน จากนั้นอุปติสสะได้ไปอธิบายหมวดธรรมย่อ ๆ นี้แก่เพื่อนชื่อ โกลิตะ (พระโมคคัลลานะ) ได้รับฟัง ก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าชั้นโสดาบันเช่นกัน

ในสมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้อาหลักสัมมาทิฐิเป็นหลักยืนตัวในการสอน ถึงจะมีธรรมหมวดอื่นสอนอยู่บ้าง

แต่ก็เป็นหมวดธรรมที่เกี่ยวข้องกับสัมมาทิฐิความเห็นชอบ
 ทั้งนั้น จุดมุ่งหมายคือต้องการให้ทุกคนที่ฟังธรรมได้เปลี่ยน
 ใจจากความเห็นผิดกลับใจให้เกิดความเห็นถูกต้องตามหลักความ
 จริง จากนั้นก็ให้อุบายธรรมหมวดอื่น ๆ ต่อไป

ที่ข้าพเจ้าได้ยกบุคลาธิษฐานขึ้นมาอธิบายให้ท่านได้รู้
 เพื่อเป็นพยานบุคคล เป็นหลักฐานพอเชื่อถือได้ ว่าในสมัย
 ครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าสอนธรรมอย่างไรจึงทำให้ท่านทั้ง
 หลายเหล่านั้นได้บรรลุเป็นพระอริยเจ้าได้ ให้ท่านผู้อ่านได้
 ทบทวนดูเหตุผล ดังที่ข้าพเจ้าได้อธิบายมาในกลุ่มพระอริยเจ้า
 บางส่วนเท่านั้น มีกลุ่มไหนบ้างที่พระพุทธเจ้าให้ศีลแก่บุคคล
 เหล่านั้น มีกลุ่มไหนบ้างที่พระพุทธเจ้าสอนในวิธีทำสมาธิ
 ความสงบแล้วปัญญาได้เกิดขึ้น ให้ท่านได้ศึกษาประวัติผู้ที่ได้
 บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าในสมัยครั้งพุทธกาลดูบ้าง

ข้าพเจ้าได้ศึกษาประวัติผู้ที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้า
 มาทั้งหมดแล้ว ในธรรมบท ๘ ภาค ในพระสูตรทั้งหมด ไม่มี
 ประวัติตอนไหนที่พระพุทธเจ้าสอนให้ใครนั่งสมาธิให้จิตมี
 ความสงบ ปัญญาได้เกิดขึ้นแต่อย่างใด ทำไมยุคนี้จึงสอนกัน
 อย่างนี้และปฏิบัติกันอย่างนี้ ให้พากันไปศึกษาในประวัติของ

ผู้ที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าเสียใหม่ให้เข้าใจในหลักคำสอนเดิมที่พระพุทธเจ้าได้สอนเอาไว้ให้ถูกต้อง เราจะไม่เกิดสี่ลัทธิพตปรามาส ความลุ่มคล้ำในศีล ธรรมปรามาส ลุ่มคล้ำในธรรม จะไม่เกิดปลื้โพธ ความกังวลในศีล ไม่เกิดความกังวลในธรรม ใจจะไม่เศร้าหมองในศีลในธรรมอีกต่อไป การปฏิบัติ จะมีความก้าวหน้าไปด้วยดี

การปฏิบัติ ถ้ามีความสงสัยลังเลในศีล มีความสงสัยในธรรม จะเกิดความไม่มั่นใจในตัวเอง ไม่กล้าที่จะทุ่มเทในการปฏิบัติอย่างเต็มที่ ได้ เดียวไปลุ่มคล้ำในศีล เดียวไปลุ่มคล้ำในธรรม ว่าผิดใหม่ถูกใหม่อยู่อย่างนั้น การภาวนาปฏิบัติจะไม่ก้าวหน้าไปถึงไหนเลย เป็นผู้ที่ไม่กล้าตัดสินใจในตัวเองได้ เป็นบุคคลที่พึ่งตัวเองไม่ได้ พึ่งสติ พึ่งปัญญา และพึ่งความสามารถของตัวเองไม่ได้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “อตตาทิ อตตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน” การพึ่งตนเอง หมายถึงพึ่งสติปัญญา และพึ่งความสามารถในเหตุผลของตัวเองให้ได้ มิใช่ว่าจะหาถามหลวงปู่หลวงตาตลอดไป ถ้าหลวงปู่หลวงตามีความเข้าใจในวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง ก็ถือว่ามีความโชคดีไป ถ้าถามหลวงปู่หลวงตาที่ไม่เข้าใจการภาวนาปฏิบัติ ท่านก็จะสอนแบบส่งเดช

พอให้เสรีจนหน้าที่กันไป ไม่รับผิดชอบแต่อย่างใด เราผู้ปฏิบัติ จึงมีปัญหาในการภาวนาแบบวณ ไม่ไปถึงไหน เหมือน ตาบอดพายเรืออยู่ในสระวณไปมาในที่เดียว จะไม่ไปถึง ไหนเลย นี่ฉันใด ผู้ปฏิบัติธรรม ถ้าไม่เข้าใจในวิธีที่ถูกต้อง ก็ เป็นฉันนั้น ถ้าไม่รู้ในหมวดธรรมที่ถูกต้องกับจริตนิสัยของตัวเอง จึงยากที่จะเข้าสู่กระแสรรคผลนิพพานได้ ถึงจะมีบารมีพอที่จะ ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าในชาตินี้แล้วก็ตาม ถ้าปฏิบัติ ธรรมในหมวดธรรมที่ไม่ตรงกับบารมีที่ตัวเองได้บำเพ็ญมา บารมีที่มีอยู่พอที่จะบรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าก็ช่วยเราไม่ ได้อยู่แน่นอน

การปฏิบัติในยุคนี้ จะเน้นหนักในวิธีฝึกสติสมาธิเป็น อย่างมาก ในทางสติปัญญาไม่มีใครให้ความสนใจที่จะฝึกแต่ อย่างใด จะเป็นเพราะไม่รู้วิธีปฏิบัติ ไม่เข้าใจในวิธีเจริญสติ ปัญญา จึงไม่กล้าที่จะนำมาสอนและปฏิบัติกัน การใช้วิธีฝึก สติสัมปชัญญะ ระลึกรู้ในอารมณ์ที่เกิดขึ้น นั้นย่อมทำได้ แต่ ก็เป็นปลายเหตุ อารมณ์เป็นอย่างไรก็รู้ไปตามอารมณ์นั้น ๆ วิธีนี้ไม่ใช่เป็นวิธีที่แก้ปัญหาให้หมดไปจากใจได้ อารมณ์ที่ตาม รู้กันอยู่ มันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากเหตุ คือความอยาก ถ้าทำลาย

เหตุได้แล้ว อารมณ์ภายในใจก็หมดไป เปรียบเหมือนกับงูพิษ อยู่ในรูที่เราต้องการทำลาย แต่เราก็ไปนั่งจ้องมองคูปากรูนั่น อยู่ เมื่องูโผล่หัวออกมาเห็นเรา และเราก็จ้องดูอยู่ งูก็หลบตัว ลงไปในรูอีก จะจับเอางูไม่ได้เลย นี่ฉันใด วิธีการใช้สติสัมปชัญญะ ระลึกรู้อุไปตามอารมณ์ ก็ฉันนั้น

ถ้าจะทำลายกิเลสตัณหาให้สิ้นซากก็ต้องมีสติปัญญาที่ แยกแยะ เปรียบได้กับการจับงู ให้เราแอบตัวอยู่ในที่ลับ ๆ ไม่ ให้งูเห็นตัวเรา แต่เราก็ต้องเห็นตัวงูอยู่ทุกขณะ เมื่องูไม่เห็น เรา ก็จะเลื้อยออกมาเต็มตัว เราก็เอาก้อนหินท่อนไม้ไปปิดรู ไว้เสีย เพื่อไม่ให้งูกลับเข้าไปในรูอีก จากนั้นก็เอาอาวุธหอก ดาบ หรืออาวุธอย่างอื่นทำลายให้งูได้ตายไป งูก็จะไม่ได้พ่น พิษใส่เราให้เจ็บปวดอีก นี่ฉันใด อุบายวิธีของผู้มีสติปัญญาที่ จะทำลายกิเลสตัณหาให้หมดไปจากใจ ก็ฉันนั้น การปฏิบัติ ธรรม ถ้ามีสติปัญญาเป็นของตัวเอง มีความฉลาดรอบรู้ที่เฉียบ แหลม และมีความสามารถเฉพาะตัวพร้อมแล้ว การทำลาย กิเลสตัณหาให้หมดไปจากใจนั้นเป็นของง่าย ดังคำว่า “ปัญญา บริสุทธิติ จิตจะมีความบริสุทธิ์ได้เพราะปัญญา” ผู้ปฏิบัติทั้ง หลายจงเข้าใจตามนี้

ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ

ปัญญาวิมุตติ

ในยุคนี้สมัยนี้ผู้ปฏิบัติยังไม่รู้ตัวเองว่ามีนิสัยอะไร เมื่อตัวเองมีนิสัยปัญญาวิมุตติ แต่ไปปฏิบัติในวิธีของผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติ ก็จะไม่เกิดผลในทางปฏิบัติแต่อย่างใด หรือผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติจะไปปฏิบัติในวิธีของผู้มีปัญญาวิมุตติ การปฏิบัติก็จะได้ไม่ได้รับผลเช่นกัน ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติต้องศึกษานิสัยตัวเองว่ามีนิสัยอะไร แล้วต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามนิสัยของตัวเอง ผลการปฏิบัติจึงจะเกิดขึ้น จะไม่ทำให้เสียเวลา ในสมัยครั้งพุทธกาลส่วนมากจะเป็นนิสัยปัญญาวิมุตติ การปฏิบัติได้หลุดพ้นด้วยปัญญาถึง ๗๐ เปอร์เซ็นต์ ให้ศึกษาดูในพระสูตรในเรื่องของพระอริยเจ้าผู้ได้บรรลुरुธรรม ทั้งพระและฆราวาส ในระดับภูมิธรรมพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี

และพระอรหันต์ จะรู้ได้ทันทีว่าบรรลุดรรมด้วยปัญญาวิมุตติ เป็นส่วนมาก เมื่อได้ฟังธรรมอยู่ในขณะนั้น บางท่านบางกลุ่ม ก็ได้สำเร็จเป็นพระอริยเจ้าได้เลย หรือใช้ปัญญาพิจารณา ปฏิบัติต่อไป ไม่นานนักก็ได้บรรลุเป็นพระอริยเจ้าเช่นกัน

ผู้ปฏิบัติต้องสังเกตดูใจตัวเองว่า ในช่วงขณะที่เรานึกคำ บริกรรมใจมีความตั้งมั่นได้แล้ว ในขณะนี้ใจเรามีความต้องการ ความสงบหรือใจเราชอบในการคิด ถ้าใจเราชอบอยู่ในความ สงบก็น้อมใจให้ลงสู่ความสงบต่อไป เมื่อใจได้ถอนออกจาก ความสงบแล้ว ก็น้อมใจไปในการพิจารณาด้วยปัญญาได้เลย นี่เป็นพวกเจโตวิมุตติ พวกปัญญาวิมุตติ เมื่อจิตมีความตั้ง ใจมั่นได้แล้ว ชอบมีความคิดเกิดขึ้น ถ้าเป็นในลักษณะนี้ก็ให้ หยุดในการทำสมาธิ น้อมใจใช้ปัญญาพิจารณาในสังขารมต่อ ไปได้เลย เพราะนิสัยเราเป็นอย่างนี้ จะบังคับให้ใจมีความสงบ ก็จะไม่มีความสงบอยู่นั่นเอง

การทำสมาธิในยุคนี้มีหลายสำนัก ที่สอนภาคปฏิบัติมี ความแตกต่างกันไป และต่างกันกับในสมัยครั้งพุทธกาลอยู่ มาก ในยุคนั้นทำสมาธิไม่ทำให้มีความอยาก ในยุคนี้ทำสมาธิ เพื่อให้เกิดความอยาก เช่น อยากให้มาน อภิญญาเกิดขึ้น

อยากให้ใจมีความบริสุทธิ์ อยากละกิเลสตัณหาให้หมดไปจากใจ อยากให้ปัญญาเกิดขึ้นจากสมาธิ เข้าใจว่าถ้าปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว จะไปละกิเลสตัณหาน้อยใหญ่ให้หมดไปจากใจได้ ก็ จะสำเร็จเป็นพระอริยเจ้าเกิดขึ้นมาเอง ความเห็นในลักษณะ นี้มีความแตกต่างจากคำสอนเดิมของพระพุทธเจ้าอยู่มาก ทำให้ไม่จึงสอนและปฏิบัติให้เกิดความอยากรู้เห็นในนิมิตนั้น ๆ เมื่อออกจากสมาธิแล้ว ครูผู้สอนจะถามว่าเป็นอย่างไร เห็นอะไรบ้างไหม เห็นเป็นลักษณะใด ถ้าผู้มีนิมิตให้เห็นก็พูดไปตามนั้น เห็นเป็นท้องฟ้าบ้าง เห็นเป็นเทวดาบ้าง เห็นนรก เห็นเปรตบ้าง และเห็นลูกกลม ๆ ไส้ ๆ บ้าง และเห็นแตกต่างกันไป ผู้ที่ยังไม่เห็นก็อยากที่จะเห็น เป็นอันว่าทำสมาธิเพื่ออยากเห็น ในบางแห่งก็สอบอารมณ์ว่า อารมณ์อย่างนั้นเป็น ฉานนั้นฉานนี้ ขึ้นนั้นขึ้นนี้ไป ในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้า ทรงตั้งพระสาวกองค์ไหนไปสอบอารมณ์อย่างนี้ และมีอีกหลายวิธีในการทำสมาธิแตกต่างกันไป ในสมัยครั้งพุทธกาล ทำสมาธิเพื่อนำมาเสริมปัญญาเท่านั้น มิใช่ว่าทำสมาธิเพื่อให้เกิดเป็นอย่างนั้น นิมิตเป็นอย่างนี้ เหมือนยุคปัจจุบัน

การทำสมาธิ ถ้าไม่ได้ศึกษาให้ดีจะเกิดความหลงผิดได้ง่าย ถ้าทำสมาธิตามปกติธรรมดา ไม่มีความอยาก ก็จะไม่

ปัญหาอะไร ถ้าทำด้วยความอยากอย่างนั้น อยากอย่างนี้ ด้วยความจริงจังเมื่อใด ก็จะเกิดปัญหาทำให้เกิดเป็นวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ อย่างขึ้นมา ผู้ภาวนาไม่มีการศึกษาเอาไว้ จะไม่รู้เลยว่า การภาวนาของตัวเองผิดไป จะมีความตั้งใจที่จริงจังหวังผลให้เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ จึงเกิดมิจฉาทิฐิวุฒิความเห็นผิดที่ไม่ได้แก้ไข จึงได้เกิดเป็นมิจฉาสมาธิ ความตั้งใจมั่นที่ผิด กลายเป็นวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ อย่าง ข้าพเจ้าได้อธิบายไว้แล้วอย่างละเอียดในหนังสือ “เปลี่ยนความเห็น” ให้ท่านหาอ่านดูได้ จะเกิดความเข้าใจในเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจน

เจโตวิมุตติ

ผู้มีนิสัยเป็นเจโตวิมุตติ ในอดีตชาติที่ผ่านมาเคยเป็นดาบสฤๅษีมามาก่อน ได้บำเพ็ญสมาธิ มีฌาน อภิญญา มาจนเป็นนิสัย ไม่เคยฝึกสติปัญญาในการพิจารณาในสังขารมแต่อย่างใด มีแต่ตั้งใจทำสมาธิ ทำฌาน อภิญญามาตลอด เมื่อท่านเหล่านั้นได้มาเกิดในยุคปัจจุบันนี้ การปฏิบัติก็จะมีนิสัยพอใจในการทำสมาธิความสงบ มีฌาน มีอภิญญาเกิดขึ้นตามนิสัยเดิม เมื่อฌาน อภิญญา เกิดขึ้นแล้ว ก็จะเป็นทางต้นปฏิบัติวิภาวนาไปมาอยู่ในสมาธิ วิภาวนาไปมาอยู่กับฌานและ

อภิญญาเท่านั้น จะไม่รู้จักทางออกเพื่อความหลุดพ้นเข้าสู่
กระแสธรรมได้เลย จะมีการหลงติดอยู่อย่างนี้ไปจนตลอด
วันตาย

ผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติ จะมาฝึกสอนให้ใช้สติปัญญาพิจารณา
ในสังขารตามความเป็นจริงในทีเดียวนั้นไม่ได้ พระพุทธเจ้ามี
ความรอบรู้ในวิธีการสอนท่านเหล่านั้นเป็นอย่างดี พระองค์จะ
ต้องสอนให้ทำสมาธิความสงบให้ทำจนจนถึงที่สุด แล้วจะ
ทำต่อไปอีกไม่ได้ จึงเรียกว่าเป็นทางตัน เมื่อถึงทางตันก็จะมี
การปฏิบัติแบบววนไปมา ก็จะเริ่มต้นทำสมาธิใหม่ เหมือน
กับตาบอดพายเรืออยู่ในสระ หาทางออกไม่ได้เลย

ในจุดนี้เองพระองค์จึงจะทรงมานให้กลับใจใหม่ จะตรัส
ในเชิงตำหนิให้ข้อคิด เพื่อให้ท่านเหล่านั้นมีความสำนึกตัวว่า
การทำสมาธิความสงบ การหลงติดอยู่ในฌาน จะเกิดความสุข
สุขทางใจได้ไม่นานก็จะเสื่อมไป วิธีการทำอย่างนั้นเราตถาคต
ได้ทำมาก่อนแล้ว ไม่ใช่แนวทางที่จะได้บรรลุธรรมเป็นพระ
อริยเจ้า ที่จะหลุดพ้นเข้าสู่มรรคผลนิพพานแต่อย่างใด เมื่อ
ตายไปจะได้เป็นพรหมที่มีอายุยืนยาว เมื่อเสื่อมจากพรหมก็
จะได้มาเกิดในโลกนี้ต่อไป หลงไหลอยู่ในโลกนี้โดยไม่มีจุดหมาย
ปลายทาง จะลอยไปตามกระแสโลกไม่มีที่สิ้นสุดลงได้

พระพุทธองค์ทรงให้อุบายในการปฏิบัติดังนี้ การทำสมาธิจิตมีความสงบแล้ว ให้จิตอยู่ในความสงบนั้น อีกไม่นาน ก็จะมีการถอนตัวออกมา ในขณะที่จิตถอนตัว ให้มีสติกำหนดเอาไว้ อย่าให้ถอนออกมาหมด ให้กำหนดจิตอยู่ในสมาธิความตั้งมั่นที่เรียกว่าอุปปจารสมาธิ แล้วใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้เห็นโทษในการทำมาน ว่ามิใช่เป็นแนวทางที่จะละอาสวกิเลส ตัณหาให้หมดไปจากใจได้ การทำสมาธิความสงบ การหลงติดอยู่ในฌาน เหมือนกับก้อนหินทับหญ้าเอาไว้ เมื่อยกหินออกจากที่นั่นไป หญ้าก็จะเกิดขึ้นมาในที่นั้น นี้ฉันใด จิตที่หลงติดอยู่ในความสงบของสมาธิ หลงอยู่ในฌาน ก็เป็นเพียงทับกิเลสตัณหาเอาไว้ ก็ฉันนั้น เมื่อสมาธิความสงบและฌานเสื่อมไป กิเลสตัณหาน้อยใหญ่ก็เกิดขึ้นที่ใจตามเดิม

ท่านเหล่านั้นจะใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้เห็นในความเป็นจริงในสังขาร ในธาตุสี่ขันธ์ห้า ให้เป็นไปในอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา พิจารณาให้รู้เห็นว่าร่างกายนี้มีแต่สิ่งสกปรกโสโครก อีกไม่นานก็จะลงทับถมในแผ่นดินเนาเปื้อยผุพังกลายเป็นธาตุเดิมของโลกต่อไป เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาอยู่อย่างนี้บ่อย ๆ ก็จะเกิดนิพพิทา ความเบื่อหน่ายคลายออกจาก

ความกำหนัดยินดี จิตก็จะหลุดพ้นเขาสู่วิมุตตินิพพาน จึงให้นามพระอรหันต์จำพวกนี้ว่า เจโตวิมุตติ คือผู้ที่ได้ทำสมาธิความสงบและทำฌานมาก่อน แล้วมาใช้ปัญญาพิจารณาในสังขารในภายหลังเมื่อได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว จะเล่นอยู่ในฌาน เล่นอยู่กับอภิิญญา ก็ไม่มีปัญหาอะไร

ปัญญาพิจารณาไตรลักษณ์

ขณะนี้ใจกำลังหลงทางไปตามกระแสโลก ที่เรียกว่า อวิชชา ไม่รู้ว่าความจริงในสังขารเป็นอย่างไร ใจจึงได้ถูก หลอกไปตามกิเลสสังขารการปรุงแต่ง กิเลสตัณหาที่มีความ อยากรไปอย่างไร ก็คิดปรุงแต่งไปในทางนั้น แต่ละวันจะปรุง แต่งไปตามสมมติในทางโลก ใจจึงเกิดความลุ่มหลง ได้เกิด ตายอยู่ในโลกนี้ตลอดมา ก็เป็นเพราะมีความเห็นผิด มีความ เข้าใจผิด และความหลงผิดคิดว่าเป็นทางที่ถูก แต่บัดนี้เรารู้ แล้ว จึงมาเริ่มต้นเสียใหม่ ฝึกคิดไปในทางอนิจจังว่า ของทุก อย่างล้วนแล้วแต่ไม่เที่ยง มีความเปลี่ยนแปลงไปไม่คงที่อยู่ตลอด เวลา คิดในผลที่เป็นทุกข์ที่เราได้รับอยู่ในปัจจุบันนี้ว่าเหตุเกิด ขึ้นจากอะไร เมื่อมาเข้าใจในเหตุที่ทำให้เราได้เกิดความทุกข์ ก็ต้องหยุดในเหตุนั้นเสีย ถึงจะมีความอยากความต้องการ

ก็ต้องข่มใจให้มีความอดทนเอาไว้ ฝึกใจในลักษณะนี้อยู่บ่อย ๆ ใจก็จะค่อยมีความทุเลาเบาบางไปเอง

ให้ฝึกใจปฏิเสธเอาไว้ ทำความเข้าใจแก่ตัวเองอยู่เสมอว่า ในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดเป็นของของเราที่แน่นอน เงินทองข้าวของเป็นเพียงวัตถุธาตุที่มีอยู่ในโลกนี้ จะมีมากน้อยแค่ไหน ให้ทำความเข้าใจว่าเป็นปัจจัยอาศัยพอให้ชีวิตอยู่ได้ประจำวันเท่านั้น ไม่กี่วันก็จะได้พลัดพรากจากกันไป ไม่เร็วก็ช้า ถ้ามาห่วงหาอาทรยึดติดในสมบัติของโลกนี้อยู่ เราก็จะเป็นผู้มาเกิดตายอยู่ในโลกนี้ต่อไป ใจมีความห่วงใยในสิ่งใด เราก็จะได้มาเกิดอยู่กับของสิ่งนั้นไม่มีที่สิ้นสุดลงได้ เหมือนในชาติอดีตที่ผ่านมาจนถึงชาติปัจจุบัน ก็เพราะเรามีความห่วงอาลัยในสมบัติของโลก ใจจึงได้มาเกิดเป็นภพชาติ และจะต้องตายไปเหมือนชาติที่ผ่านมา

ท่านพร้อมแล้วหรือยัง ที่จะฝึกใจให้ปฏิเสธสมบัติของโลกในขณะนี้ ฝึกสติปัญญาให้ปฏิเสธอยู่บ่อย ๆ ใจก็จะค่อยปล่อยวางไปเอง เงินทองข้าวของที่มีอยู่ให้ถือว่าเป็นสาธารณะในครอบครัว อย่าไปยึดติดแบกหามให้เกิดความทุกข์ใจแก่ตัวเอง ถ้ามีสิ่งใดเป็นของตัวเอง เราก็จะเกิดความทุกข์ในสิ่ง

เหล่านั้น ถ้ามีความยึดติดในสิ่งใดมาก ก็จะเกิดความทุกข์มาก ถ้ามีความยึดติดน้อย ก็จะมีความทุกข์น้อยลง ถ้าไม่ยึดติดในสิ่งใด เราก็จะไม่มีความทุกข์ใจเลย มิใช่ว่าจะห้ามในการแสวงหาและห้ามไม่ให้เอา เพราะธาตุขันธ์เรายังเป็นธาตุสี่ที่จะต้องอาศัยกันอยู่ มีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาข้าวปลาอาหารนำมาจุนเจือให้ธาตุขันธ์มีชีวิตอยู่ได้ ให้บำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นกำไรชีวิตในชาตินี้อย่างเต็มที่ ใช้วิธีเสริมให้มีคุณธรรมภายในใจให้มากเอาไว้ ให้ทำความเข้าใจแก่ตัวเองว่า ในชีวิตนี้จะบำเพ็ญบุญกุศลให้มากเอาไว้ ไม่ให้เสียชาติที่เกิดมา

สำหรับการภาวนาเรื่องอนัตตา ที่ส่วนมากจะมาเข้าใจเรื่องสูญสลายของธาตุขันธ์ คือความตาย วิธีพิจารณาอย่างนี้เป็นวิธีภาวนาที่ปลายเหตุ เหมือนกับคูดั้นไม้ ชอบคูดึงก้านใบและดอกผลว่ามีความสวยงามอย่างนั้นอย่างนี้ ยอยากจะให้มิดอกผลที่สมบูรณ์ใหญ่โต หารู้ไม่ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากเหตุคือลำต้นที่สมบูรณ์ ลำต้นที่สมบูรณ์ก็มีเหตุมาจากรากที่สมบูรณ์ รากที่สมบูรณ์ก็มีเหตุมาจากดินปุ๋ยน้ำที่สมบูรณ์ ถ้าบำรุงรากเหง้าให้สมบูรณ์แล้ว ส่วนอื่นของต้นไม้ก็จะมีคุณสมบัติไปด้วย นี่ฉันใด การพิจารณาอนัตตา ก็ฉันนั้น

ผู้ภาวนาพากันเน้นหนักในเรื่องอนัตตาเป็นหลัก การพิจารณาอย่างนี้จะทำให้เกิดอนัตตาจึงเป็นไปได้ยาก เพราะอนัตตามีเหตุเกิดขึ้นจากอัตตา เพราะตัวอัตตาเป็นเหตุให้เป็นอนัตตา เฉพาะอัตตาในรูป คือธาตุสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ เกิดขึ้นมาด้วยเหตุอันใด ตั้งอยู่ได้ไม่กี่วันเดือนปีก็ต้องแตกสลายลงสู่ธาตุเดิม อัตตาในธาตุสี่นี้เป็นก้อนธาตุอาศัยให้แก่จึงมีชีวิตอยู่ได้ เมื่อใจออกจากร่างกายไปเมื่อไร ร่างกายก็เคลื่อนไหวไปมาไม่ได้ ธาตุลม ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ก็ไม่ทำงาน เปรียบเหมือนตุ๊กตาที่มีเชือกดึงไปมา จะแสดงท่าทีอะไรก็ได้ ถ้าไม่มีเชือกดึงไปมา ตุ๊กตาก็แสดงท่าทีอะไรไม่ได้ นี่ฉันทใด ร่างกายที่เคลื่อนไหวไปมาได้ในขณะนี้ก็เพราะมีจิตครองร่าง ธาตุสี่ก็ทำอะไรได้ตามปกติ ถ้าจิตได้ออกจากร่างไป ร่างกายทุกส่วนก็จะหยุดนิ่ง อีกไม่กี่วันก็ต้องเปื่อยเน่าหรือเอาไปให้ไฟเผา จะมีเพียงเศษกระดูกให้เห็นเท่านั้น จะไม่มีวิธีใดทำให้กระดูกกลับมาเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน ได้อีก จึงเรียกว่าอนัตตา ให้ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างนี้อยู่เสมอ การใช้ปัญญาพิจารณาอยู่อย่างนี้ จิตจะมีความรู้จริงตามความเป็นจริง จึงเรียกว่าสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม และรู้ตามหลักความเป็นจริง จึงเรียกว่า ทัสสนญาณ คือเห็นแล้วต้องรู้ ถ้ารู้แล้วเห็นตามความเป็นจริง เรียกว่า ญาณทัสสนะ

อุบายการภาวนาปฏิบัติ

ภาวนามีอยู่ ๒ อุบาย

๑. ภาวนาในวิธีห้ามความคิด เป็นวิธีนี้ยกคำบริกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือใช้สติระลึกอารมณ์ภายในใจก็ได้ เรียกว่าเป็นอุบายวิธีห้ามความคิด

๒. ภาวนาใช้ความคิดตรึกตรองตามหลักสังขธรรม เช่น เห็นคนแก่เจ็บตาย ให้โอบนโยน น้อมเอาเรื่องของการแก่เจ็บตายของคนอื่นเข้ามาหาตนเอง แล้วใช้ปัญญาของตัวเองพิจารณาไปว่า ตัวเราก็จะแก่เจ็บตายเหมือนท่านเหล่านั้น ให้เป็นในสามัญลักษณะ เราก็จะแก่เจ็บตายเหมือนคนทั่วไป เพราะทุกคนได้เกิดมาจากธาตุที่แก่เจ็บตายมาด้วยกัน เกิดขึ้นมาจะมีชีวิตอยู่ได้ชั่วขณะแล้วตายไป ถ้ามีความเข้าใจรู้เห็นในลักษณะนี้เรียกว่าสัมมาทิฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม

เรียกว่าปัญญาได้เกิดขึ้นแล้วในขั้นเริ่มต้น แล้วจะมีปัญญารู้เห็นในสังขารหมวดอื่น ๆ ขยายเป็นวงกว้างออกไป ความรู้เห็นภายในใจก็จะมี ความชัดเจนมากขึ้น เรียกว่า โยนิโสมนสิการ จะเกิดความแยบคายหายสงสัยในสิ่งที่เคยหลงผิด เข้าใจผิดไปได้โดยประการทั้งปวง ขอทุกท่านจงเข้าใจตามนี้

“จิตต์ ทนต์ สุขาวห์ จิตที่ปัญญาอบรมดีแล้ว จะมีความรอบรู้ในหลักสังขารได้อย่างชัดเจนและทำให้ใจมีความสุขตลอดเวลา” ไม่มีปรัมาสลุบคลำในสิ่งใด ๆ เพราะปัญญา รอบรู้ตามความจริงได้ตัดความลังเลสงสัยให้หมดไปจากใจ ความยึดมั่นถือมั่นจะมีมาจากที่เหน การใช้ปัญญาอบรมใจจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เหมือนกับพ่อแม่อบรมลูกให้เป็นคนดีได้ฉันใด ปัญญาอบรมใจให้มีความฉลาดรอบรู้ในความเป็นจริงก็ฉันนั้น เพราะตามปกติใจจะมีความเห็นผิด คิดว่าสิ่งนั้นถูก จึงได้เกิดความหลงผิดตามมา เรียกว่าอวิชชา ความมืดบอดภายในใจจึงได้เกิดขึ้น

คำว่าใจบอด หมายถึงใจไม่มีปัญญานั้นเอง เหมือนคนตาบอดมาแต่กำเนิด จะทำงานให้สำเร็จเป็นไปไม่ได้ การเดินทางที่จะให้ถึงจุดหมายในสถานที่ที่ไม่เคยไปก็ยากที่จะไปให้ถึง นี่ฉันใด ใจบอดไม่มีปัญญารอบรู้ในสังขาร ไม่รู้แนวทาง

และอุบายการปฏิบัติ จะให้ถึงมรรคผลก็ยาก ฉะนั้น เพราะ
 อุบายการปฏิบัติที่จะเข้าถึงมรรคผลได้ สมัยนี้ไม่มีพระพุทธเจ้า
 ชี้ออกแนวทางปฏิบัติให้เรา ผู้ปฏิบัติในยุคนี้ต้องพึ่งสติปัญญา
 และพึ่งความสามารถเฉพาะตัว ถ้าตีความหมายในภาคปริยัติ
 ผิด จะเกิดความเห็นผิด (มิจฉาทิฏฐิ) เมื่อนำมาปฏิบัติก็จะผิด
 เป็นมิจฉาปฏิบัติไปด้วย

สมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าใช้อุบายวิธีให้ทุกคนละ
 มิจฉาทิฏฐิความเห็นผิดเป็นจุดแรก ผู้ปฏิบัติในยุคนี้รู้หลัก
 สัมมาทิฏฐิความเห็นชอบไปตามหลักปริยัติเท่านั้น จึงไม่
 สามารถละความเห็นผิดในส่วนลึกภายในใจได้ เพราะความ
 เห็นผิด ความเข้าใจผิด และความหลงผิด เป็นนิสัยนอนเนื่อง
 อยู่ภายในใจมานาน จึงเป็นความเห็นที่เรียกว่าอวิชชา ความ
 มืดบอดภายในใจ ไม่รู้ความเห็นผิดของตัวเอง หรือตีความ
 หมายของความเห็นผิดเป็นความเห็นถูกไปโดยไม่รู้ตัว เพียง
 ความรู้ที่จดจำมาจากตำราก็เพียงเป็นความรู้เท่านั้น จะนำมา
 แก้ไขความเห็นผิดไม่ได้เลย ฉะนั้น ต้องฝึกสติปัญญาให้มีความ
 ฉลาดรอบรู้เกิดขึ้นภายในใจของตัวเอง นำมาวิจัยวิเคราะห์
 จนเกิดความเห็นของตัวเองว่า ความเห็นอย่างไรผิด ความ
 เห็นอย่างไรถูก ต้องตัดสินใจด้วยเหตุผลที่เป็นธรรม ถ้าใช้เหตุผล

เข้าข้างตัวเองอยู่เมื่อไร ก็จะเกิดความเข้าใจในความเห็นผิด ว่ามีความเห็นถูกเรื่อยไป ให้ทุกคนมีความเห็นที่ถูกต้องในหลักความจริง เมื่อทุกคนตั้งหลักความเห็นชอบได้แล้ว การปฏิบัติต่อไปจะง่าย เพราะเข้าสู่เส้นทางของอริยมรรคได้แล้ว ผู้นั้นจะมีความมั่นใจในตัวเองว่าการปฏิบัติมีความถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้แล้วทุกประการ

ตีความหมายในคำสอน ของพระพุทธเจ้าให้ดี

ในยุคปัจจุบัน มีหลายครูอาจารย์และหลายคณะพูดว่า 'ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า' สังเกตดูอุบายการปฏิบัติแต่ละคณะไปคนละทิศละทางกัน แต่ละคณะก็ว่าอุบายการปฏิบัติของตัวเองถูกต้อง จึงได้แบ่งเป็นสายนั้นสายนี้ จึงมีการเปรียบเทียบกับ “ตาบอดคลำช้าง” ใครคลำถูกที่ตรงไหนก็เข้าใจว่าช้างเป็นอย่างนั้นไป ใคร ๆ ก็มีความเข้าใจว่าตัวเองรู้จักช้างตัวจริงทั้งนั้น นี่ฉันใด ในยุคปัจจุบัน แต่ละสำนัก แต่ละนิกาย ก็มีความเข้าใจว่าคณะของตัวเองรู้ประวัติของพระพุทธเจ้า และรู้หมวดธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาดี ก็ฉันนั้น เมื่อความเห็นไม่ตรงกันจึงมีปัญหาเกิดขึ้น ได้แยกเป็นนิกายนั้นนิกายนี้ขึ้นมา ดังที่รู้จักกันในยุคปัจจุบัน เป็นนิกายใหญ่ ๒ นิกาย คือ

๑. นิกายมหายาน

๒. นิกายเถรวาท

นิกายทั้งสองมีความเห็นในคำสอนของพระพุทธเจ้าต่าง
กันอีก ก็แยกออกไปตั้งเป็นนิกายใหม่ มีหลายนิกายด้วยกัน

การตีความหมายในคำสอนของพระพุทธเจ้า หลังจาก
สังคายนาครั้งที่ ๕ ผ่านไป ในยุคต่อมาเป็นยุคอรรถกถาจารย์
สืบทอดพระพุทธศาสนาเรื่อยมา มีการตีความแก้ไขเพิ่มเติม
ในคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่บ้าง ในคำสอนหลายหมวดมี
เหตุผลเชื่อถือได้ ในบางหมวดการวางตำแหน่งสลับกัน ไม่
เป็นไปตามหลักเดิมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ เช่น สิกขา ๓
ที่รู้จักกันอยู่ว่า “ศีล สมาธิ ปัญญา” ซึ่งย่อมาจากมรรค ๘ เมื่
ย่อมาแล้ว แทนที่จะตั้งตามหลักหรือตำแหน่งเดิมที่พระพุทธเจ้า
วางไว้

สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ ทั้งสองนี้เป็นหมวดของปัญญา

สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว ทั้งสามนี้หมวด
ของศีล

สัมมาวาจาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ทั้งสามนี้เป็นหมวด
ของสมาธิ

สิกขา ๓ ตามหลักเดิมเป็น “ปัญญา ศील สมาธิ” ที่พระพุทธเจ้าได้สั่งสอนพุทธบริษัทในสมัยครั้งพุทธกาล มีผู้ได้บรรลุมรรคผลเป็นจำนวนมาก เพราะพระพุทธเจ้าได้วางแนวทางในจุดเริ่มต้นที่ถูกต้องชอบธรรมเอาไว้ ในยุคนี้ได้ศึกษาใน “ศีล สมาธิ ปัญญา” ถ้าศึกษาเพียงให้รู้ก็ศึกษาได้ ถ้าจะนำมาปฏิบัติ ต้องเอาตามหลักเดิมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้แล้ว คือ “ปัญญา ศील สมาธิ” ที่ข้าพเจ้าให้ความเห็นอย่างนี้ มีหลักฐานยืนยันเชื่อถือได้ ดังพระบาลีที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “เอส ฌโม สนนตโน ธรรมทั้งหลายเป็นของเก่า”

คำว่าธรรมทั้งหลายเป็นของเก่าตีความหมายได้หลายนัย ข้าพเจ้าจะอธิบายในมรรค ๘ ที่เป็นของเก่าให้พวกเราได้เข้าใจในเหตุผล ในมรรค ๘ นี้เป็นหมวดธรรมที่นำมาปฏิบัติได้ทั้งในฝ่ายโลกียธรรมและโลกุตระธรรม ขึ้นอยู่กับนิสัยของแต่ละท่านจะปฏิบัติกันในฝ่ายไหน ในหลักฐานที่มีมาในอดีต พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ที่ผ่านมาเป็นจำนวนมากได้ค้นพบแนวทางของมรรค ๘ นี้ทั้งนั้น เฉพาะหลักสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปो การใช้ปัญญาดำริพิจารณาให้มีความถูกต้องตามธรรมที่เป็นของเก่า อูบายวิธีการปฏิบัติก็เป็นไป

ในทิศทางเดียวกัน ดังคำว่า “สพฺพปาปสฺส อภรณํ กุสลสฺสุปสมฺปทา สจฺจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธานสาสนํ” ธรรม ๓ หมวดนี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย นี้ก็มีความชัดเจนอยู่แล้วว่าธรรมทั้งสามหมวดนี้ก็รวมอยู่ในมรรคมีองค์ ๘ นี้ทั้งหมด แปลในความหมายว่า “การไม่ทำความชั่วทางกาย วาจา ใจ โดยประการทั้งปวง การบำเพ็ญความดีทางกาย วาจา ใจ ในทางกุศลอย่างเต็มที่ การฝึกใจให้มีความบริสุทธิ์อยู่เสมอ” นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่เป็นของเก่า” ขอให้ท่านได้เข้าใจตามนี้

เฉพาะสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบนี้ จึงเป็นศูนย์รวมให้แก่มหาธรรมทั้งหลาย พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ต้องมาเริ่มต้นจากปัญญาความเห็นชอบนี้ด้วยกัน การรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมก็รู้เห็นเหมือนกัน การเกิดขึ้นในอสาวิกขยญาณ ความรู้ว่าอสาจะสิ้นไป ก็เหมือนกัน การตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ก็เหมือนกัน กิเลสตัณหาอสาจะน้อยใหญ่ก็ดับสนิท นิพพานในที่จุดเดียวกัน ทุกพระองค์ได้รู้ว่าการตรัสรู้ในอริยสัจสี่ มีทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี้ก็เป็นธรรมของเก่าที่พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ต้องได้ตรัสรู้ในวิธีเดียวกัน จึงเป็น

พุทธประเพณีที่พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ต้องตรัสรู้ในอุบาย
ธรรมที่เป็นของเก่านี้อย่างเดียวกัน

พระอรหันต์สาวกของพระพุทธเจ้าในอดีตที่ผ่านมา สมัย
พระพุทธเจ้ากุกสันโธ พระพุทธเจ้าโกนาคมโน พระพุทธเจ้า
กัสสป พระพุทธเจ้าโคตโมองค์ปัจจุบัน พระอรหันต์สาวกมี
อัสวักขยญาณได้เกิดขึ้น รู้ว่าอัสวะจะสิ้นไปเหมือนกัน การ
บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์จึงเหมือนกันทั้งหมด แม้พระ
อรหันต์สาวกของพระศรีอริยเมตไตรยจะอุบัติเกิดขึ้นในภาย
ภาคหน้า หรือพระพุทธเจ้าองค์ต่อ ๆ ไปก็จะมีอัสวักขยญาณ
รู้ว่าอัสวะจะสิ้นไปเหมือนกัน ฉะนั้น ธรรมที่เป็นของเก่าจึง
มีมาตั้งแต่กาลไหน ๆ และพระอริยเจ้าในขั้นอื่น ๆ ก็ได้บรรลุนิ
พพานตามธรรมที่เป็นของเก่าด้วยกันทั้งนั้น

มีธรรมที่เป็นของเก่าอีกหมวดหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าได้
ตรัสไว้ว่า “หตฺถิปทํ เตสํ อคฺคฺมกฺขายติ สฺมมาทิฏฺฐิ เตสํ ฐม
มานํ อคฺคฺมกฺขายติ รอยเท้าสัตว์ทั้งหลายย่อมรวมอยู่ในรอย
เท้าช้าง ฉนฺโต ธรรมทั้งหลายย่อมรวมอยู่ในสัมมาทิฏฐิ ความ
เห็นชอบ ก็ฉนฺโต” ถ้าได้เข้าใจในความหมายที่พระพุทธเจ้า
ตรัสไว้แบบนี้ ก็จะมีใจเข้าใจได้ทันทีว่า สัมมาทิฏฐิ

ความเห็นชอบเป็นต้นกำเนิดให้แก่หมวดธรรมทั้งหลาย แม้แต่หมวดปัญญา หมวดศีล หมวดสมาธิ และหมวดธรรมอื่น ๆ ก็มิได้อยู่ในสัมมาทิฐิความเห็นชอบนี้ด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้น การปฏิบัติธรรมต้องเริ่มต้นให้ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงจะเกิดเป็นมรรคผลขึ้นได้ ให้เข้าใจเสียว่าการปฏิบัติในยุคปัจจุบันมีความสับสนจับต้นชนปลายไม่ได้ ก็เพราะเริ่มต้นไม่ถูกนั่นเอง เพราะนักปราชญ์ทั้งหลายตีความหมายในธรรมมีความสลับซับซ้อน ผู้ศึกษาก็รู้ไปตามตำราที่มีอยู่ ถ้ามีผู้เขียนตำราผิดและตีความหมายไว้ผิด การศึกษาก็รู้ผิด ๆ ตามตำราไปด้วย

ผู้ปฏิบัติธรรมในอริยสัจสี่ในยุคปัจจุบันนี้ มีความแตกต่างกันไป จึงได้ปฏิบัติไปคนละทิศละทางกัน ถ้าใครมีปัญหาที่ดี ตีความหมายในอริยสัจสี่ได้ถูกต้อง ผู้นั้นจะมีโอกาสได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าในชาตินี้

ผู้ที่จะได้บรรลุธรรมในชาตินี้ มีเหตุ ๓ ประการด้วยกัน

๑. ปุพเพกตปุญญตา พร้อมแล้วในบารมีที่ได้บำเพ็ญมาในชาติก่อน

๒. สัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบในหมวดธรรมที่นำมาปฏิบัติ ถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้

๓. สัมมาวายามะ มีความเพียรต่อเนื่องกันในอิริยาบถทั้งสี่

ถ้าผู้มีเหตุ ๓ ประการนี้พร้อมแล้ว ผู้นั้นจะได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าขั้นใดขั้นหนึ่งในชาตินี้ ในยุคปัจจุบันนี้ผู้ปฏิบัติต้องพึงสติ สมาธิ ปัญญา ของตัวเองให้มากเอาไว้ ความสามารถเฉพาะตัวต้องฝึกใจให้มีความโดดเด่นเป็นพิเศษ ถ้าผู้ปฏิบัติมีความสามารถแล้ว จะเป็นกำลังในการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ถ้าไม่มีความสามารถ สติ สมาธิ ปัญญา เหมือนกับว่าไร้ความหมาย ทำอะไรไม่ได้เลย แม้ความรู้ในหมวดธรรมต่าง ๆ ก็สักว่ารู้เท่านั้น จะนำเอาหมวดธรรมนั้นมาเป็นอุบายในการปฏิบัติไม่ได้ เพราะไม่มีความสามารถนั่นเอง ในหมวดศีล ในหมวดสมาธิ ในหมวดธรรมต่าง ๆ เป็นเพียงปริยัติ เหมือนกับวัตถุดิบ เนื้อสัตว์ต่าง ๆ ที่ได้มาจากตลาด จะต้องทำให้เป็นอาหารที่ต้องการก่อนจึงจะนำมารับประทานได้ นี่ฉันใด การปฏิบัติธรรมต้องเลือกเฟ้นหมวดธรรมให้ถูกกับจริตนิสัยของตัวเองให้ได้ เมื่อนำมาปฏิบัติก็จะเป็นแนวทางเข้าสู่มรรคผลนิพพานได้ง่ายขึ้น

เลือกหัวหน้าโคให้ถูกต้อง

นักปฏิบัติผู้แสวงหาครูอาจารย์ ต้องเป็นนักสังเกตที่มีเหตุมีผล อย่าทำตนเป็นคนติดครูอาจารย์โดยขาดการสำนึกในธรรม จึงเหมือนกับฝูงโคที่แสวงหาหัวหน้าโคให้พาข้ามกระแส หัวหน้าโคนั้นมีหลายตัว จะเลือกเอาตัวไหนเป็นหัวหน้าฝูงโคต้องพิจารณาตัดสินใจเอง และอย่าให้ได้หัวหน้าโคที่ตาบอดก็แล้วกัน ถ้าให้หัวหน้าโคตาบอดพาข้ามกระแส อาจจะลอยคอโค้งงอไปเวียนมา หรืออาจจะถลาพาฝูงโคทั้งหลายไปติดกระแสวังวนก็เป็นได้ ถ้าตัดสินใจเลือกได้หัวหน้าที่ตาดี และรู้วิธีในการลอยข้ามกระแสมาแล้ว หัวหน้าโคก็พร้อมที่จะพาฝูงโคทั้งหลายได้ข้ามกระแสให้ถึงฝั่งโดยความปลอดภัยเว้นเสียแต่โคบางตัวที่ชอบแหวกแนวทางจากหัวหน้าโคเท่านั้นเอง นี่ฉันใด เราที่เป็นนักปฏิบัติทั้งหลายที่กำลังเตรียมพร้อม

และลงมือปฏิบัติกันในขณะนี้ ทุกคนก็ต้องแสวงหาครูอาจารย์ เพื่อความถูกต้องในการปฏิบัติธรรม ก็ฉันนั้น แต่จะให้ถูกต้อง แม่นยำเหมือนในครั้งพุทธกาลนั้นย่อมเป็นไปได้ไม่ทั่วถึง เพราะในครั้งพุทธกาลมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข และพระอริยสาวก ที่พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณมีจำนวนมาก พร้อมทั้งจะให้ความ เข้าใจในพุทธบริษัทในสมัยนั้นอย่างทั่วถึง และเป็นอุบายการ ปฏิบัติเหมือนกัน สมัยนั้นพุทธบริษัทจึงได้บรรลุมรรคผลเป็น จำนวนมาก

อภิธรรม

ในอภิธรรมนี้เป็นหมวดหนึ่งที่เราทั้งหลายได้รู้ในพระไตรปิฎกว่า พระสูตร พระวินัย พระปรมัตถ์ (อภิธรรม) ข้าพเจ้าขอให้เหตุผลว่าพระอภิธรรมได้เกิดขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ในพรรษาที่ ๕ พระพุทธเจ้าได้เสด็จขึ้นไปแสดงธรรมโปรดพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และได้จำพรรษาอยู่บนสวรรค์นี้หนึ่งพรรษา พระพุทธเจ้าได้แสดงอภิธรรมโปรดพุทธมารดาและเทวดาทั้งหลายในพรรษานี้ รายละเอียดมีในตำราอยู่แล้ว เมื่อออกพรรษาแล้ว พระพุทธเจ้าได้เสด็จลงมาโลกมนุษย์ ได้แสดงอภิธรรมนี้แก่พระสารีบุตรที่เมืองสังกัสสนคร เพื่อให้เป็นพยานหลักฐานเอาไว้ และแก้ความสงสัยในหมู่พุทธบริษัททั้งหลายให้รู้ว่าพระพุทธเจ้าอยู่จำพรรษาบนสวรรค์ ๓ เดือน ได้แสดงอภิธรรมโปรดพุทธมารดาและหมู่เทวดาทั้ง

หลาย อภิธรรมเป็นอย่างไร พระพุทธองค์ก็ได้แสดงให้เห็น พระสารีบุตรได้รับฟังทั้งหมดแล้ว อภิธรรมได้เกิดขึ้นเพราะเหตุอย่างนี้ พระสารีบุตรเป็นผู้เลิศในทางปัญญา ก็สามารถจดจำอภิธรรมนี้ได้ทั้งหมด ได้บันทึกเอาไว้เพื่อเป็นหลักฐาน อภิธรรมเป็นส่วนหนึ่งในหมวดธรรมทั้งหลาย อภิธรรมเป็นบทเฉพาะกาลที่จำกัด พระองค์จะแสดงธรรมนี้เฉพาะหมู่เทวดาเท่านั้น เป็นหมวดธรรมชั้นละเอียด ยากที่มนุษย์ธรรมดาจะรู้ได้ ความละเอียดเป็นอย่างไรให้ท่านติดตามอ่านประดับความรู้เอาไว้

ภาพของเทวดามีเพียงชั้นสี่คือ

๑. เวทนาชั้น

๒. สัญญาชั้น

๓. สังขารชั้น

๔. วิญญาณชั้น

อภิธรรมจึงมีหมวดจิต เจตสิก เป็นหลัก รายละเอียดมีอยู่ในตำรา หากอ่านดูได้ เราคนหนึ่งควรศึกษาให้รู้เอาไว้ จะได้ในอภิธรรมว่ามีเหตุเกิดขึ้นอย่างไร

อภิธรรมได้เกิดขึ้นเมื่อพระพุทธเจ้ามีพรรษา ๕ หากมีคำถามว่าพรรษา ๑ ถึงพรรษา ๔ อภิธรรมยังไม่ได้เกิดขึ้นในโลก พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมโปรดพุทธบริษัทอย่างไร เอาธรรมหมวดไหนมาแสดง ในตำราก็ได้อธิบายไว้ชัดเจนอยู่แล้ว ไม่ใช่อภิธรรมแน่นอน ในสมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมโปรดพุทธบริษัทในหมวดธรรมต่าง ๆ มีผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าเป็นจำนวนมาก ในประวัติไม่มีพระพุทธเจ้าเอาอภิธรรมไปอบรมสั่งสอนใคร และไม่มีประวัติว่ามีใครได้ฟังอภิธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วท่านเหล่านั้นได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าแต่อย่างใด พระสารีบุตรที่สืบทอดอภิธรรมจากพระพุทธเจ้าก็เพียงบันทึกเป็นข้อมูลและให้พระองค์อื่นได้ศึกษาเท่านั้น พระสารีบุตรก็ไม่ได้เอาอภิธรรมไปสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามแต่อย่างใด พระสารีบุตรท่านรู้ดีว่า เมื่อครั้งเป็นฆราวาสได้ฟังธรรมจากพระอัสสชิ เพียงเท่านั้นพระสารีบุตรก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน พระอัสสชิแสดงธรรมอย่างนี้จึงไม่ใช่อภิธรรม แต่เป็นสัจธรรมความจริงว่า “สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นจากเหตุ ดับไปเพราะเหตุนั้น ๆ” ถ้าได้ศึกษาประวัติของพระอริยเจ้าทั้งหลายในสมัยครั้งพุทธกาล ซึ่งมีอยู่ในพระสูตรเป็นจำนวนมาก พระพุทธองค์ได้ยกเอาบุคลาธิษฐาน เอา

ส่วนบุคคลมาเป็นตัวอย่างว่ากลุ่มนั้นได้ฟังธรรมหมวดนั้นแล้ว
ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้า ต้องศึกษาให้ดี มีเหตุผลรองรับ
อย่างสมบูรณ์ จะรู้จักที่เกิดขึ้นของอภิธรรมดังที่ได้อธิบายมา
แล้ว

บทสรุป

เรื่องของพุทธประวัติที่ได้อธิบายไว้ มีหลายจุดที่คนอาจมีความสงสัย เพราะได้อ่านในฉบับของประเทศไทยฝ่ายเดียว ถ้าเอาพุทธประวัติของประเทศอื่นมาเขียนแทรกเอาไว้ อาจจะเข้าใจไปว่าข้าพเจ้าเขียนผิดไป ในเหตุผลพุทธประวัติแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันอยู่แล้ว ในบางจุดก็เหมือนกัน ฉะนั้น ท่านผู้อ่านควรใช้ดุลยพินิจพิจารณาด้วยเหตุผลในหลักความจริง อะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปไม่ได้ อะไรมีเหตุผลพอเชื่อถือได้กว่ากัน ในการเขียนแต่ละท่านมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ตอนเจ้าชายสิทธัตถะได้เห็นเทวทูตทั้งสี่ มีความแตกต่างกับประเทศไทยในบางจุดดังที่ข้าพเจ้าได้อธิบายมาแล้ว อีกจุดหนึ่งที่พระองค์เสด็จลาดทองคำ มีอธิษฐานไว้สองนัย ถ้าจะได้เป็นพระพุทธรูป ให้ลาดทองคำทวนกระแสน้ำ

ขึ้นไป ถ้าไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ให้ธาตุทองคำไหลไปตามกระแสน้ำ เมื่อธาตุทองคำได้ทวนกระแสขึ้นไป พระองค์จึงเอาธาตุทองคำมาเป็นอุบายในการคิดพิจารณาด้วยปัญญา โอปนยิโก น้อมธาตุทองคำนำมาเปรียบเทียบกับใจพระองค์เอง พระองค์ได้พิจารณาด้วยปัญญาสอนใจตนเองให้ทวนกระแสโลกจนปัญญาได้เกิดขึ้น รู้เห็นตามความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงด้วยกันทั้งนั้น ไม่มีสิ่งใดตั้งอยู่ด้วยความมั่นคงถาวรได้ แต่มนุษย์ไม่ยอมรับในการเปลี่ยนแปลงนี้จึงได้เกิดความทุกข์ ไม่อยากให้สิ่งนั้นได้พลัดพรากจากตัวเราไป จึงเกิดความยึดมั่นถือมั่นว่าสิ่งนี้เป็นเรา และเป็นของของเราจริง ๆ ใจจึงอยากได้ อยากมี อยากเป็น ยึดติดเกิดเป็นภพชาติ พระองค์จึงมีปัญญาปฏิเสธ ไม่ให้ใจเกิดความเห็นผิด (มิจฉาทิฎฐิ) ความเข้าใจผิด และความหลงผิดไปตามกระแสโลกเหมือนที่เคยเป็นมา พระองค์ได้รู้เหตุปัจจัยที่ทำให้มนุษย์ได้มาเกิด คือตัณหาความอยาก ความยินดีผูกพัน และความยึดมั่นถือมั่นในกามคุณ ทำให้เวียนว่ายตายเกิดในภพทั้งสามไม่มีที่สิ้นสุด พระองค์ได้ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างมาก ญาณทัสสนะได้เกิดขึ้นภายในใจ พระองค์รู้จริงเห็นจริง

ตามความจริง วิปัสสนาญาณและอาสวักขยญาณได้เกิดขึ้น พระองค์จึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเพราะเหตุอย่างนี้

อีกจุดหนึ่งเรื่อง ญาณทัสสนะ หมายถึงรู้ก่อนเห็น เช่น ได้รู้จากคนอื่นเล่าให้ฟังว่า เสือมีรูปร่างเป็นอย่างนั้นอย่างนี้มีลักษณะอย่างนั้น แต่ไม่เคยเห็นเสือตัวจริง นี่เป็นในลักษณะ ญาณทัสสนะ รู้แต่ไม่เห็น ทัสสนญาณ หมายถึงเห็นก่อนรู้ เช่น ได้ไปเห็นเสือตัวจริงก็จะไม่รู้เลยว่า เป็นตัวอะไร อาจจะทำตกไปว่าเป็นแมวใหญ่ไปได้ เหมือนกับบุคคลที่ไปหาปลา ดังที่ได้อธิบายไว้แล้ว ฉะนั้น การรู้เพียงอย่างเดียวยังไม่ได้เห็น อาจมีความเข้าใจผิดไปได้ ถ้าเห็นแล้วแต่ไม่รู้ ก็จะมี ความเข้าใจผิดได้เช่นกัน

ในตำราที่ท่านได้ศึกษามาแล้ว เขียนอย่างเดียวคือ ญาณทัสสนะเท่านั้น แต่ทัสสนญาณ ข้าพเจ้าได้เห็นในหนังสือ จากประเทศลาวในยุคก่อน มีเหตุผลน่าเชื่อถือได้ ข้าพเจ้าได้นำมาเขียนให้ท่านได้ศึกษาดูเท่านั้น เช่น คำว่ารู้จริง หมายถึงถึงญาณ เห็นจริง หมายถึงทัสสนะ (ปัญญา) การปฏิบัติธรรม ต้องรู้เห็นทั้งสองอย่างไปพร้อมกันจึงจะได้รับผล เหมือนการประหม่อสองข้างเข้าหากันย่อมมีเสียงเกิดขึ้น ถ้าประหม่อข้างเดียวจะไม่มีเสียงเกิดขึ้นได้เลย

ในยุคปัจจุบัน มีหลายท่านได้พูดถึงเรื่องญาณทัสสนะ อยู่บ้าง เพราะในตำราได้อธิบายไว้อย่างนั้น เมื่อปฏิบัติจริงมีเพียงญาณรู้ไปตามอารมณ์ภายในจิตเท่านั้น แต่ไม่เห็นเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์แต่อย่างใด หรือพูดไปตามตำราแบบ ลอย ๆ เท่านั้น ไม่ได้เห็นจากปัญญาของตัวเองแต่อย่างใด จึงไม่มีการละถอนปล่อยวางในความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ได้ เหมือนไปเห็นรูปเสื่ออยู่ในกระดาศ ก็เข้าใจว่าเป็นรูป เสื่อ ในความรู้สึกภายในใจก็จะไม่กลัวแต่อย่างใด ถ้าเห็นเสื่อ ตัวจริงเมื่อไร ก็จะเกิดความกลัวขึ้นมาในขณะนั้น รู้ตามตำรา แต่ไม่เห็นสังขารความจริง เป็นการรู้แต่ชื่อธรรมะ แต่ไม่เห็น ตัวธรรมะ เช่น รู้จักชื่อของโจร แต่ไม่เคยเห็นโจรว่ามีหน้าตา เป็นอย่างไร จะจับตัวโจรเป็นไปไม่ได้ นี่ฉันทิ การเรียนรู้ธรรม ไปตามตำรามิใช่ว่าจะละกิเลสตัณหาได้ หรือละความเห็นผิด ภายในใจได้ หรือบางคนรู้สังขารความเป็นจริงอยู่ เช่น เห็น คนแก่ คนเจ็บป่วย คนตาย แต่เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา เรียก ว่าเป็นผู้มีปัญญา ไม่มีญาณรู้ว่าความเป็นจริงที่เห็นนั้นมันเป็นทุกข์ เป็นโทษ เป็นภัย ที่พาเราให้มาเกิดแก่เจ็บตายใน โลกนี้หลายภพชาติไม่มีที่สิ้นสุด

ขอภัยที่จะยกตัวอย่างต่อไปนี่ คือหากนำกล้องไปถ่ายภาพของอุจจาระใหม่ ๆ แล้วพิมพ์ออกมาให้เหมือนของจริง เมื่อดูแล้วก็เฉย ๆ ไม่ขยะเขยงแต่อย่างใด รับประทานอาหารไปด้วย ดูภาพอุจจาระไปด้วย ก็ยอมทำได้ ถ้าแน่จริงไปเอาของอุจจาระที่เราถ่ายรูปมา แล้วนำมาวางต่อหน้าขณะที่เรารับประทานอาหารอยู่ เมื่อเห็นของจริงและรู้กลิ่นของจริง ในความรู้สึกจะเกิดขึ้นเป็นอย่างไร นี่ฉันใด การปฏิบัติธรรมเมื่อญาณทัสสนะ ทั้งรู้ทั้งเห็น ทัสสนญาณ ทั้งเห็นทั้งรู้ ตามหลักสังขธรรมความจริง ในความเห็นก็จะเปลี่ยนจากมิจฉาทิฐิ ความเห็นผิด กลับมาเป็นสัมมาทิฐิ ความเห็นถูก ก็ฉันนั้น

พระองค์ใช้ปัญญาพิจารณาตามความเป็นจริง ใจจึงเกิดเป็นสัมมาทิฐิ มีความรู้เห็นถูกต้องชอบธรรม สัมมาสังกัปปไปความดำริพิจารณาชอบ พระองค์จึงได้ประกาศรับรองว่า “วิธีการปฏิบัติที่เป็นแนวทางที่ถูกต้องเราได้ค้นพบด้วยปัญญาของตนเอง” เพราะสังขธรรมความจริงเป็นของเก่า มีมาแต่กาลไหน ๆ แต่มนุษย์ไม่รู้จักความจริง จึงทำให้หลงโลก เพราะไม่มีปัญญารู้เห็นในสังขธรรมความจริงที่มีอยู่ในโลกนั่นเอง พระองค์ได้เอาสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม เป็น

จุดเริ่มต้นในการปฏิบัติธรรมและแม่ทัพธรรมให้กับหมวดธรรมต่าง ๆ

เมื่อท่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้ อาจมีหลายจุดที่ทำให้ท่านเกิดความสงสัย เมื่อท่านมีความสงสัยในจุดไหน ให้ถามข้าพเจ้าได้โดยตรง ถ้าถามผู้อื่น ความเห็นและการตีความหมายอาจแตกต่างกันไป หรือในตำราธรรมะที่ท่านได้ศึกษามาแล้ว ถ้ามีความสงสัยในจุดไหน ข้าพเจ้าพร้อมที่จะเป็นที่ปรึกษาให้แก่ท่าน เพื่อทำความเข้าใจกันด้วยเหตุและผล เอาหลักความเป็นจริงมาเป็นตัวตัดสินกัน หนังสือที่ข้าพเจ้าได้เขียนไว้เป็นจำนวนหลายเล่มด้วยกัน ถ้าสงสัยในเล่มไหนหรือหมวดธรรมใด ให้ถามข้าพเจ้าโดยตรง เมื่อผูกแล้วท่านแก้ไม่ได้ ข้าพเจ้าจะแก้ให้ท่านเอง สติ สมาธิ ปัญญา และบารมีของท่านที่ได้บำเพ็ญมาแล้ว ขอให้ท่านรู้แจ้งเห็นจริงในสังขารนั้น ๆ ด้วยสติปัญญาของท่านด้วยเทอญ

พระอาจารย์ทูล ชิปปปญโณ

พระอาจารย์ทูล ชิปปปญโณ นามสกุลเดิม นนฤชา เกิดเมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๘ ณ บ้านหนองค้อ ตำบลบัวค้อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประเทศไทย ท่านเป็นบุตรคนที่ ๕ ในบรรดาพี่น้อง ทั้งหมด ๑๐ คน ของนายอุทธาและนางจันทร์ นนฤชา

พระอาจารย์ทูล เป็นผู้มีความคุ้นเคยในพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่วัยเด็ก และได้บรรพชาอุปสมบทในวันที่ ๒๗ กรกฎาคม

พ.ศ. ๒๕๐๔ ขณะอายุย่างเข้า ๒๗ ปี ที่วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี โดยมีท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (จุม พนฺธโร) เป็นพระอุปัชฌาย์ โดยท่านตั้งใจที่จะดำเนินตามปฏิปทาแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ “จะประพฤติพรหมจรรย์เพื่อกระทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ และออกเผยแผ่ธรรมะเพื่อให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเห็นชอบในศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง”

ในช่วงแรกของการภาวนาปฏิบัตินั้น พระอาจารย์ทูลได้ออกธุดงค์ไปบำเพ็ญสมณธรรมตามสถานที่สัปปายะหลายแห่ง ทั้งในภาคอีสาน ภาคใต้ และภาคเหนือ โดยท่านได้ใช้หลัก อิทธิบาท ๔ และสัจจะจะเป็นฐานสำคัญในการสร้างความเพียรตลอดจนใช้ปัญญาหารธรรมะต่าง ๆ มาพิจารณาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง ท่านได้มอบตัวเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งทำให้ท่านก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับจนสามารถถึงที่สุดแห่งทุกข์ได้ในพรรษาที่ ๘ ณ บ้านป่าลั่น อำเภอค้อวัง จังหวัดเชียงราย

พระอาจารย์ทูล เป็นทั้งปราชญ์แห่งธรรม และเป็นผู้ที่อุทิศทุ่มเทชีวิตให้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ท่านอบรมธรรมะโดยเน้นหลักการปฏิบัติที่ตรงกับคำสอนของพระพุทธเจ้าในสมัยพระพุทธกาล คือเริ่มจากการสร้างปัญญา ความเห็นชอบในสัมมาทิฏฐิ ซึ่งเหมาะกับฆราวาสที่สามารถปฏิบัติได้และเห็นผลได้ในทุกที่ทุกเวลา โดยให้ใช้ปัญญาพิจารณาให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในสภาวะธรรมของสิ่งต่าง ๆ และรู้จักทุกขโทษภัยในการยึดติดในสิ่งเหล่านั้น ซึ่งด้วยวิธีนี้ พระอาจารย์ทูลเองได้ดวงตาเห็นธรรมตั้งแต่สมัยฆราวาส จากการพิจารณาธรรมะจากต้นมะม่วง

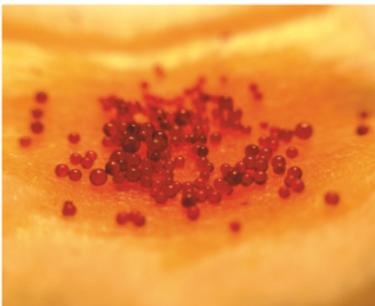
พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญญา เป็นผู้ก่อตั้งวัดป่าบ้านค้อ ตำบลเขื่อน้ำ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ โดยท่านเป็นผู้นำในการออกแบบ รวมทั้งดำเนินการก่อสร้างศาลาอเนกประสงค์ อาคารปฏิบัติธรรม พระมหาธาตุเจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และวิหารสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล อีกทั้งเป็นผู้ก่อตั้งวัดและศูนย์ปฏิบัติธรรมอีกหลายแห่งทั้งในประเทศไทย และในต่างประเทศ อาทิ วัดชานพราน

ฉัมมาราม วัดนิวยอร์กฉัมมาราม วัดฮ่องกงฉัมมาราม และ ศูนย์ปฏิบัติธรรม KPY (เคพีวาย) เมืองเรดวูดแวลลีย์ รัฐ แคลิฟอร์เนีย

นอกจากนี้ พระอาจารย์ทูลยังได้เขียนหนังสือธรรมะ กว่า ๒๐ เล่ม โดยมุ่งเน้นการสอนในแนวทางปฏิบัติสายปัญญา โดยมีหลักสัมมาทิฐิที่ตั้งเดิมของพระพุทธเจ้าเป็นสำคัญ ซึ่งได้ รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา อาทิ ภาษาอังกฤษ และภาษาเยอรมัน จนเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ตลอดจนได้จัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่คำสอนธรรมะอีกหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรมเทศนา การบวชชีพรามณ์ การ อบรมปฏิบัติธรรมให้นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ และ ประชาชนทั่วไป จนมีผู้สนใจปฏิบัติตามแนวคำสอนของท่าน มากมาย

พระอาจารย์ทูล ชิปปปญโญ ได้ละสังขารด้วยอาการ สงบ ที่วัดป่าบ้านค้อเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ รวม สิริอายุได้ ๗๓ ปี ๕ เดือน และได้รับพระราชทานเพลิงศพ เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ อัฐิธาตุของท่านได้แปรสภาพ เป็นพระธาตุ เป็นเครื่องประกาศคุณธรรมที่บริสุทธิ์

ตลอดระยะเวลา ๔๘ พรรษา ที่อยู่ใต้มงกุฎกาสาหวัดสร
พระอาจารย์ทูลมุ่งมั่นในการปฏิบัติภาวนาอย่างเด็ดเดี่ยวกล้า
หาญจนถึงที่สุดแห่งธรรม อีกทั้งยังได้สร้างคุณประโยชน์
นานับการต่อพระพุทธศาสนาและประเทศชาติตามสัจจธรรมา
ที่เคยตั้งไว้ นับได้ว่าท่านเป็นแบบอย่างที่ดีของพระสุปฏิปันโน
ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ในปัจฉิมโอวาทว่า “จงยัง
ประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้ถึงพร้อมด้วยความไม่
ประมาทเถิด”

ผลงานหนังสือธรรมะ

ชุดมรดกธรรม

๑. แนวทางปฏิบัติภาวนา	๑๒. สัมมาทิฏฐิ เล่ม ๓
๒. ทวนกระแส	๑๓. เหตุให้เกิดทุกข์
๓. ตัดกระแส	๑๔. ปัญญาอบรมใจ
๔. ข้ามกระแส	๑๕. ปัญญา ๓
๕. คู่มือชาวพุทธ	๑๖. พุทโธ
๖. พันกระแสโลก	๑๗. สัมมาศรัทธา
๗. พบกระแสธรรม	๑๘. กาลามสูตร
๘. อัตโนประวัติ	๑๙. สปัจริยธรรม
๙. สัมมาทิฏฐิ เล่ม ๑	๒๐. ภัยธรรมชาติ
๑๐. สัมมาทิฏฐิ เล่ม ๒	๒๑. เปลี่ยนความเห็น
๑๑. พุทธทำนาย	๒๒. จุดประกายแห่งปัญญา

หนังสือจากธรรมเทศนา

๑. อุบายเจริญปัญญา	๖. มารยาท
๒. U-Turn	๗. คาถามหาเสน่ห์
๓. ชิงช้าสวรรค์	๘. ขุมทรัพย์
๔. โกรธแล้วไง	๙. แนวทางสู่พระโสดาบัน
๕. ปฏิเสธ	๑๐. อุบายฝึกปัญญา

หนังสือจากธรรมเทศนา ชุดใจ

๑. แต่งใจ	๖. เปรี๊ยะใจ
๒. สองใจ	๗. คู่ใจ
๓. รู้ใจ	๘. ถอนใจ
๔. ขอใจ	๙. ใจเอ๋ย
๕. ม่วนใจ	๑๐. นอกใจ

ผู้สนใจอ่านหนังสือธรรมะของ พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ
สามารถดาวน์โหลดได้ฟรีที่: luangporthoon.net

ผลงานแปลหนังสือธรรมะ

ชุดมรดกธรรม

๑. Line of Practice for Mental Development
๒. Going Against the Stream
๓. Beyond the Stream of the World
๔. Encountering the Stream of the World
๕. Cutting off the Stream
๖. Buddhho
๗. The Buddha's Sixteen Prophecies
๘. Paradigm Shift
๙. Natural Disasters
๑๐. Spark: Igniting the Flame of Wisdom
๑๑. The Autobiography of Venerable Ācariya Thoon
Khippapañño

หนังสือจากธรรมเทศนา

๑. Ariyapuggala: The Liberated Ones
๒. Wisdom Crafting
๓. Die Weisheitserstellung (German)
๔. U-Turn
๕. Treasure Trove
๖. Methods of Training Wisdom

หนังสือจากธรรมเทศนา ชุดใจ

๑. Tailored Heart
๒. Two of Hearts
๓. Lucid Heart
๔. Devoted Heart
๕. Inseparable Heart

Dhamma books by Luang Por Thoon Khippapañño
available for free download at: luangporthoon.net

ติดต่อสอบถาม

วัดซานฟรานธัมมาราม (San Fran Dhammaram Temple)
2645 Lincoln Way, San Francisco, California 94122, USA
โทร +1 415 753 0857, อีเมล: watsanfran@yahoo.com
เว็บไซต์: watsanfran.org, LINE: @watsanfran
FB: watsanfran, YouTube: watsanfran

มูลนิธิ WSF สะพานบุญ (WSF Saphanboon Foundation)
LINE: @wsfsaphanboon, FB: wsfsaphanboon

วัดป่าบ้านค้อ
1/1 หมู่ 7 ตำบลเขื่อน้ำ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี 41160
โทร +66 85 453 3245, อีเมล: watpabankoh@gmail.com
เว็บไซต์: watpabankoh.com, LINE: watpabankoh
FB: watpabankoh, YouTube: Wat Pa Ban Koh

ท่านใดประสงค์จะร่วมบุญจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ และสื่อธรรมะอื่น ๆ
ของพระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ เชิญร่วมบริจาคได้ที่

บัญชี: มูลนิธิ WSF สะพานบุญ
ธนาคาร: กรุงศรีอยุธยา
เลขที่บัญชี: 299-917-6606
ส่งสลิปโอนเงินได้ที่ LINE: @wsfsaphanboon
ระบุ: ร่วมบุญหนังสือธรรมะ